

HOOFDSTUK 5: Evaluatie EFRO- Maatregelen 1, 2 en 3	55
5.1 Maatregel 1 Economische ondersteuning	55
5.1.1 Bespreking maatregel en projecten	55
5.1.2 Resultaten en effecten	57
5.1.3 Besluit.....	60
5.2 Maatregel 2 Infrastructuur.....	60
5.2.1 Bespreking maatregel en projecten	60
5.2.2 Resultaten en effecten	63
5.2.3 Besluit.....	67
5.3 Maatregel 3 Netwerkvorming.....	67
5.3.1 Bespreking maatregel en projecten	67
5.3.2 Resultaten en effecten	69
5.3.3 Besluit.....	69
HOOFDSTUK 6: Evaluatie ESF- Maatregel 4	71
6.1 Maatregel 4 Training en opleiding	71
6.2 Kwalitatieve bespreking van de maatregel en de projecten	72
6.2.1 De projecten.....	72
6.2.2 Evaluatiecriteria opleidingsproject	73
6.2.3 Prioriteiten URBAN programma.....	75
6.2.4 Samenhang en complementariteit van URBAN.....	76
6.2.5 Knelpunten.....	77
6.2.6 Continuering.....	78
6.3 Kwantitatieve bespreking van de maatregel en de projecten	78
6.3.1 Kenmerken van de deelnemers.....	78
6.3.2 Resultaten.....	82
6.4 Conclusies en aanbevelingen	85
6.4.1 Conclusies	85
6.4.2 Aanbevelingen	88
HOOFDSTUK 7: Conclusies en Aanbevelingen	90
7.1 Conclusies.....	90
7.1.1 Programmaniveau	90
7.1.2 Maatregelen en projecten	91
7.2 Aanbevelingen.....	93

Liist van tabellen

Tabel 1: bedragen in EURO	17
Tabel 2: bedragen in EURO	19
Tabel 3: saldi ongebruikte bijstand en uitbetaalde bijstand in EURO.....	20
Tabel 4: inwoners naar geslacht	22
Tabel 5: inwoners naar leeftijd.....	24
Tabel 6: percentage Belgische en niet-Belgische inwoners	25
Tabel 7: voornaamste nationaliteiten bij de niet-Belgen	26
Tabel 8: verdeling van de URBAN-inwoners naar aantal gezinsleden	28
Tabel 9: uitkeringsgerechtigd volledig werklozen (UVW) op beroepsactieve leeftijd (18 t.e.m. 64 jaar)	30
Tabel 10: niet werkende werkzoekenden (NWWZ) op beroepsactieve leeftijd (18 t.e.m. 64 jaar).....	32
Tabel 11: aantal bijstandsgenieters in de sociale centra van het OCMW in het URBAN-gebied naar sekse (sept 2002).....	34
Tabel 12: types steunegenieters naar centrum van het OCMW in het URBAN-gebied (sept 2002).....	34
Tabel 13: rechthebbenden bestaans- en levensminimum naar geslacht en in verhouding tot de bevolking op beroepsactieve leeftijd.....	35
Tabel 14: bestaansminimumtrekkers ten opzichte van de bevolking op actieve leeftijd	36
Tabel 15: niet werkende werkzoekenden (NWWZ) naar geslacht.....	38
Tabel 16: niet werkende werkzoekenden (NWWZ) naar leeftijd	39
Tabel 17: Belgische en niet-Belgische niet werkende werkzoekenden (NWWZ)	41
Tabel 18: niet-Belgische niet werkende werkzoekenden naar nationaliteit	43
Tabel 19: niet werkende werkzoekenden (NWWZ) naar werkloosheidsduur	44
Tabel 20: niet werkende werkzoekenden naar scholing	45
Tabel 21: aantal en percentage inschrijvingen in het URBAN-gebied	47
Tabel 22: aantal en percentage uitschrijvingen in het URBAN-gebied	48
Tabel 23: misdrijven in het URBAN-gebied.....	49
Tabel 24: URBAN projecten training en opleiding	71
Tabel 25: inhoudelijke doelstellingen van de projecten.....	73
Tabel 26: deelnemers naar geslacht	78
Tabel 27: deelnemers naar leeftijd.....	79
Tabel 28: de leeftijdsverdeling van de Nwwz in het URBAN gebied is de volgende:	79

Tabel 29: deelnemers naar opleidingsniveau	80
Tabel 30: deelnemers naar woonplaats	81
Tabel 31: deelnemers met sociale tewerkstelling.....	81
Tabel 32: doorstromingsresultaten.....	82
Tabel 33: doorstromingsresultaten per project.....	82
Tabel 34: kost omkaderingspersoneel.....	83
Tabel 35: bijstand per deelnemer	84

Liist van figuren

Figuur 1: organisatiestructuur URBAN Antwerpen.....	15
Grafiek 1: evolutie van het percentage niet-Belgen.....	26
Grafiek 2: evolutie van het % uvw's op actieve leeftijd	31
Grafiek 3: evolutie van het % nwwz-en op actieve leeftijd	33
Grafiek 4: evolutie van het percentage bestaansminimumtrekkers tov de bevolking op actieve leeftijd.....	37
Grafiek 5: evolutie van het percentage NWWZ naar leeftijd.....	40
Grafiek 6: evolutie van het percentage niet-Belgische NWWZ.....	42

HOOFDSTUK 1: INLEIDING, OPDRACHT EN AANPAK

1.1 INLEIDING

Op 1 juli 1994 werd het communautair initiatief URBAN gelanceerd door de Europese Unie. Het programma is gericht op de problematiek van de achtergestelde stedelijke gebieden. De grote steden worden in toenemende mate geconfronteerd met ontwikkelingen die het leefklimaat in bepaalde wijken ernstig bedreigen. Voorbeelden zijn werkloosheid, criminaliteit, verloedering. In het kader van URBAN wordt daarom steun verleend aan maatregelen op het gebied van economisch en sociaal herstel, renovatie en infrastructuur. Een belangrijk kenmerk van het URBAN programma is het pilootkarakter van het initiatief. De uitgevoerde projecten dienen als voorbeeld voor de aanpak van soortgelijke problemen in andere stadsdelen van de Europese Unie. Prioriteit moet worden gegeven aan innovatieve projecten die een bijdrage leveren aan een lange termijn strategie voor het oplossen van grootstedelijke problemen.

In principe kon één stad per lidstaat inschrijven; voor België kwamen er twee steden in aanmerking omdat Charleroi al in doelstelling 1-gebied viel. Er werd voor ons land 10.5 mio Ecu voorbehouden, waarvan 5.7 mio Ecu gereserveerd voor Charleroi. Het Antwerps dossier, gebaseerd op het document uitgewerkt door het departement Ruimtelijke Ordening en Veiligheid (DROV) 'Structuurplan stationsomgeving' en het document opgesteld door DROV en de Buurtontwikkelingsmaatschappij (BOM) 'Voor een middenstad van de 21e eeuw', werd ingediend bij de Europese Commissie. Een bijkomend probleem was de situatie van Brussel, dat ook in URBAN diende opgenomen te worden. Het werd opgelost door een afspraak tussen de twee gewesten, die voorzag in een opdeling tussen Brussel en Antwerpen van de resterende subsidies voor België. De Europese Commissie keurde op 24 juli 1995 het operationeel programma voor Antwerpen goed. De looptijd was van 28 oktober 1994 tot 31 december 1999.

Het URBAN-gebied ligt in de 19de-eeuwse gordel en wordt begrensd door de spoorwegbundel, de leien en de Plantin Moretuslei. Hierbinnen onderscheiden we vijf administratieve wijken, namelijk:

wijk 5   Antwerpen-Pothoek-Atheneum

wijk 6	Antwerpen-Centraal Station
wijk 11	Antwerpen-Stuivenberg-Dam
wijk 41	Borgerhout-Moorkensplein
wijk 42	Borgerhout-Helmstraat

1.2 OPDRACHT

Het Managementcomité (MC), het orgaan dat verantwoordelijk is voor de concrete uitvoering van het programma, stelde in 1996 het Sociaal Economisch Instituut (SEIN) van het Limburgs Universitair Centrum (LUC) aan als externe evaluator van het URBAN-programma Antwerpen. In opdracht van het Comité van Toezicht (CvT) dat het hoogste beleidsorgaan is voor de uitvoering, heeft de evaluatie betrekking op de volgende drie niveaus:

- het globale programma,
- de vier verschillende maatregelen,
- de projecten.

Het laten uitvoeren van evaluaties door een externe instantie om de doeltreffendheid van de communautaire bijstandsverlening door de Europese Commissie te beoordelen is verplicht. Het doel van de on-going evaluatie opdracht was:

'Het tussentijds beoordelen van de voortgang, doeltreffendheid en uitvoering van het URBAN programma Antwerpen en het doen van praktische, resultaatgerichte aanbevelingen om de voortgang, doeltreffendheid en uitvoering in de resterende periode te ondersteunen.'

In dit kader waren er vier tussentijdse rapporten. Van 1997 tot 2000 werd jaarlijks, voor de vergadering van het CvT, een evaluatie ingediend. Het nu voorliggend rapport is het eindrapport, een ex post evaluatie, waarin een overzicht gegeven wordt van de resultaten en de effecten van het afgelopen programma.

1.3 AANPAK

SEIN heeft gekozen voor een evaluatie aanpak waarbij het programmamanagement betrokken is bij de evaluatie. Geen evaluatie vanaf de zijlijn, maar met een inbreng van de betrokkenen. Aanvullend op het materiaal dat ter beschikking stond in functie van de samenstelling van vorige evaluatierapporten is er voor het eindrapport gebruik gemaakt van:

- Projectfiches en het eindverslag opgesteld door het programmasecretariaat van Soma vzw;
- Overzichten en informatie van de dienst Europa van de stad Antwerpen, Planningscel Antwerpen, afdeling Europa Economie en afdeling Europa Werkgelegenheid van de Vlaamse gemeenschap;
- De inlichtingenfiches, op onze vraag, door het programmasecretariaat van Soma verzameld bij de promotoren;
- Evaluatie gesprekken met de medewerkers van het programmasecretariaat Soma, de dienst Europa van de stad Antwerpen, de Planningscel Antwerpen en de Vlaamse dienst Europa;
- Gesprekken met promotoren en projectvisitaties;
- Voor de gegevens in het hoofdstuk sociaal-economische omgevingsanalyse werd gebruik gemaakt van diverse bronnen, die in het betreffende hoofdstuk opgesomd worden.

Vermelden we nog dat parallel aan deze eindevaluatie SEIN een bewonersbevraging uitvoerde in het URBAN gebied. Deze bevraging is niet opgenomen in het evaluatierapport omdat het geen evaluatie onderzoek is. Het is niet bruikbaar om effecten van het URBAN programma te duiden. Wel is het aanvullend op de evaluatie. Vermits het bewonersonderzoek gebaseerd is op een representatieve steekproef brengt het de bewoners van het URBAN gebied in beeld. Het onderzoek zoekt een antwoord op volgende vragen:

- wat ervaren de bewoners als buurtgebonden problemen?
- hoe concipiëren zij hun woonomgeving?

Ook is er gezocht naar kenmerken van bewoners die bepalend zijn voor hun kijk op de buurt.¹

---

¹ Bewonersbevraging URBAN1 gebied, SEIN 2002, Tinne Mertens

HOOFDSTUK 2: URBAN ANTWERPEN: UITGANGSPUNTEN, STRUCTUUR, MAATREGELEN EN MIDDELEN

2.1 UITGANGSPUNTEN

Bij de start van URBAN, werd uitdrukkelijk gekozen om niet te werken met kortlopende en geïsoleerde projecten, maar om het URBAN programma, ondanks de beperktheid in tijd, te kaderen in een strategische langetermijnplanning. Enkele van de meest fundamentele uitgangspunten die hiervoor formeel binnen het eerste CvT vastgelegd werden, zijn:

- Het programma moet een supplementaire impuls betekenen voor het gebied. Dit betekent dat de maatregelen complementair moeten zijn aan het stedelijk, Vlaams, federaal en Europees beleid en hieraan een meerwaarde moeten geven. Er moet een inhoudelijke afstemming zijn op andere programma's zoals onder andere het Sociaal Impulsfonds en de veiligheids- en samenlevingscontracten.
- Er moet zoveel mogelijk tegelijkertijd ingegrepen worden op de belangrijkste componenten van de problematiek van dit stadsdeel; economisch draagvlak, sociaal weefsel, infrastructuur, vorming en opleiding in functie van tewerkstelling.
- Er moeten tastbare en zichtbare resultaten geboekt worden, ook op korte termijn. De acties en projecten moeten een voorbeeldfunctie vervullen.
- Samenwerking met diverse actoren zoals verschillende stedelijke departementen, overheidsinstanties, private actoren en de economische sector, is essentieel.
- Acties en projecten moeten resulteren in meer buurtverantwoordelijkheid en bewonersengagement. Communicatie met en informatie naar de bevolking is hierbij noodzakelijk.
- Er moeten blijvende effecten en een duurzaam proces ontwikkeld worden, die verder lopen na de uitvoering van het programma.

Op zich was het zeer vernieuwend dat het management van URBAN deze principes (integraal, inclusief, bestuurlijke vernieuwing) als uitgangspunten voor de werking nam. Door het voorafgaandelijk bepalen van een visie over de doelstellingen en uitvoering van het programma vervulde het URBAN management een voorbeeldfunctie.

2.2 STRUCTUUR

Daar URBAN deel uitmaakt van de structuurfondsen ESF en EFRO, was er een Managementcomité (MC) en een Comité van Toezicht (CvT)

Comité van Toezicht:

Het CvT is verantwoordelijk voor de strategiebepaling, de beleidsbeslissingen en voor het toezicht op de uitvoering van het programma. Deelnemers zijn vertegenwoordigers van de drie co-financiers, van het OCMW Antwerpen, de Vlaamse administratie, de sociale partners, RISO, SOMA en Europese Zaken van de stad Antwerpen.

Managementcomité:

Dit comité is verantwoordelijk voor de concrete uitvoering van het programma. Hier werd beslist over de individuele projecten. Het MC kwam minstens tweemaandelijks samen. Naast vertegenwoordigers van de drie co-financiers (Europa, Vlaanderen, stad Antwerpen) zijn hier afgevaardigden van de Vlaamse administratie, het OCMW Antwerpen, BOM, SOMA en Europese Zaken van de stad Antwerpen.

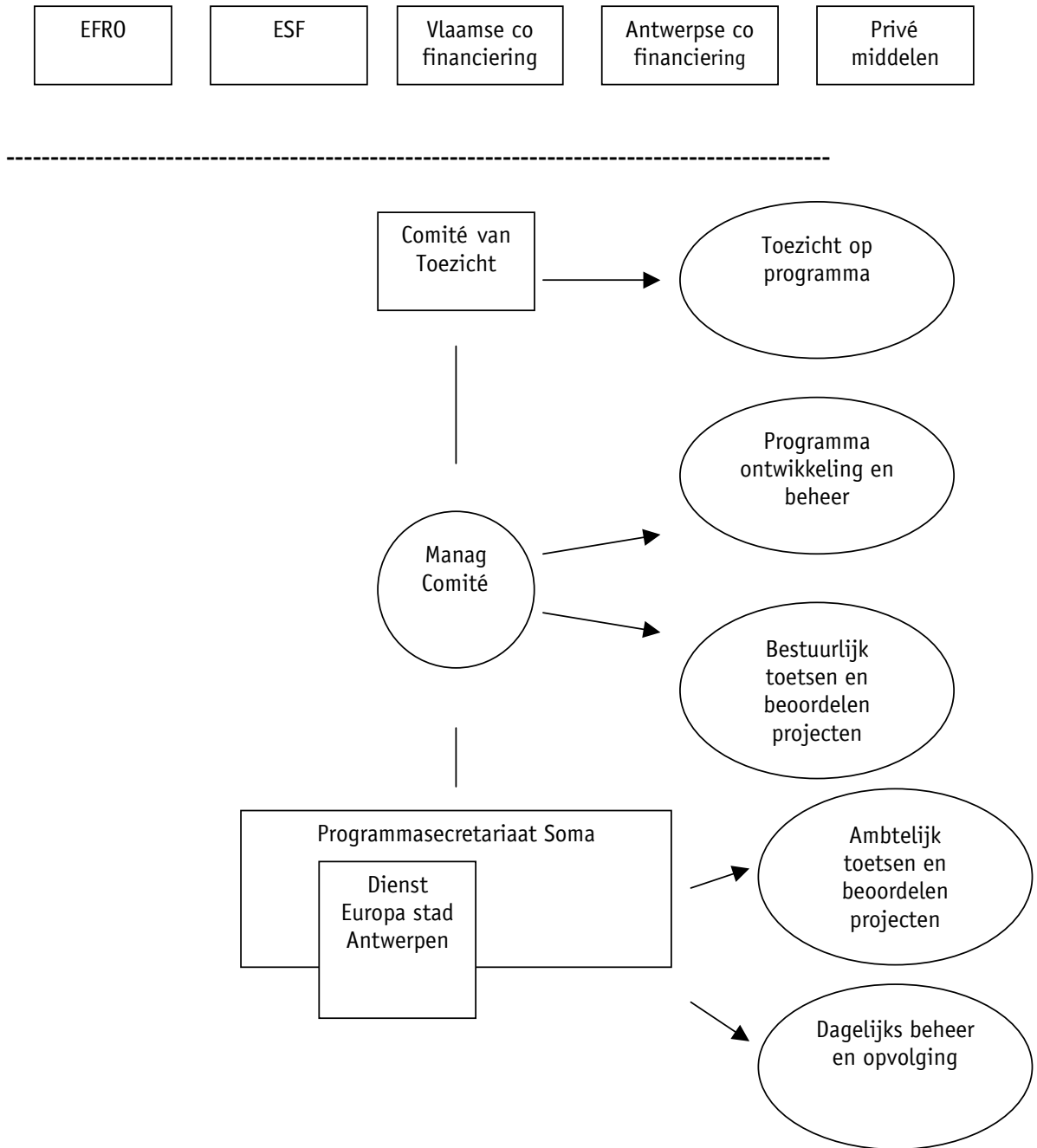
Het Programmasecretariaat:

Dit werd waargenomen door de dienst Europese Zaken van de stad Antwerpen in samenwerking met Soma.

Soma:

Ondersteunde de organisaties bij de voorbereiding van de aanvragen en analyseerde de projecten aan de hand van de vastgelegde selectiecriteria. Op basis hiervan gaf Soma een technisch advies over de aanvragen op het MC.

FIGUUR 1: ORGANISATIESTRUCTUUR URBAN ANTWERPEN

2.3 MAATREGELEN

Bij de start is bepaald dat het URBAN programma werkt aan een globale revitalisatie van het gebied door ingrepen op 4 strategische domeinen, met name de economische situatie, de infrastructuur, het sociaal weefsel en tewerkstelling. Men grijpt gelijktijdig in op deze 4 hefboomdomeinen, waardoor een continue wisselwerking tussen alle maatregelen nagestreefd wordt.

De vier concrete maatregelen waaronder projecten ressorteren zijn:

- maatregel 1 Economie,
- maatregel 2 Infrastructuur,
- maatregel 3 Netwerkvorming,
- maatregel 4 Training en opleiding als middel naar tewerkstelling

In functie van het programmabeheer is er een 5e maatregel, Technische bijstand. Dit omvat het budget voor de opdrachten van het programmasecretariaat, de transnationaliteit en de evaluatie.

2.4 FINANCIËLE MIDDELEN

Bij de bespreking van de financiële middelen wordt een onderscheid gemaakt tussen de EFRO en de ESF middelen. Het zijn twee verschillende financiële circuits, met gedeeltelijk andere richtlijnen en afhandeling. ESF werd afgesloten eind 2000, waar dit voor EFRO één jaar later was. De eerste overzichten hebben betrekking op EFRO.

EFRO

TABEL 1: BEDRAGEN IN EURO

	GOEDGEKEURDE PROJECTEN	Totale budgetten	Beschikbare EU-bijstand	Toegewezen EU-bijstand
96/01	Winkelstraatmanagement	470.998	99.157	80.102
96/12C	Ecohuis – Werking	892.417	90.481	90.481
97/03	Wijkkrant	386.636	56.442	56.442
97/04	Antwerps Regionaal Call Centrum	1.579.875	325.088	325.088
97/05	Economische Projecten Coördinatie	220.055	41.944	35.316
98/01B	Winkelhaak – Designcentrum	3.578.198	939.981	939.981
98/02	Gevelrenovatie - Econ. herinvulling	<u>382.484</u>	<u>125.176</u>	<u>85.149</u>
	EFRO-Maatregel economische revitalisatie	7.510.662	1.678.269	1.612.560
96/02	Turnhoutsebaan – Heraanleg	371.252	0	0
96/03	Turnhoutsebaan - Verlichting	329.216	0	0
96/04	Kerkstraat/Pochoekstraat - Heraanleg	743.681	111.552	111.552
96/06	Scholierstraat/Wilgenstraat - Heraanleg	168.600	0	0
96/12A	Ecohuis – Aankoop	198.315	34.705	34.705
96/19A	Longueville II – Aankoop	867.748	152.888	103.309
96/20	Free Clinic - Medisch sociaal opvangcentrum	545.366	99.157	99.157
96/23	Jeugdcentrum Borgerhout - Aankoop	314.577	55.051	55.051
97/01A	Schoolplak – Materialen	175.296	22.788	15.183
97/06	Offerandestraat - Heraanleg	1.587.390	187.779	187.779
98/01A	Winkelhaakstraten – Sanering	545.366	70.898	70.898
98/03	Bouwblok Permeke 1ste fase	1.133.160	112.792	92.284
98/04	De Conincplein fase 2, perceel 1	3.253.091	270.923	172.858
99/01	OCMW – Diamantslijperij	<u>691.623</u>	<u>43.381</u>	<u>30.222</u>
	EFRO-Maatregel infrastructuur	10.924.679	1.161.914	972.999
96/22	Netwerkvorming	642.261	127.272	120.814
96/24	Jeugdcentrum – Werking	<u>225.633</u>	<u>42.675</u>	<u>42.675</u>
	EFRO-Maatregel netwerkvorming	867.894	169.947	163.488
	SOMA - Programma-secretariaat	<u>440.991</u>	<u>160.098</u>	<u>148.128</u>
	Maatregel technische bijstand	440.991	160.098	148.128
	ALGEMEEN TOTAAL	19.744.225	3.170.228	2.897.175

De financiële overzichten werden bezorgd door de dienst Europa van de stad Antwerpen, die deze gegevens strikt opvolgde. Het totaal van de goedgekeurde budgetten bedraagt 19 744 225 Euro. Hiervan is de EU bijstand 3 170 228 Euro of 16%.

Uiteindelijk werd er in het gebied beduidend meer geïnvesteerd dan de 19.744.225 Euro die binnen URBAN goedgekeurd zijn. De stad deed zowel met reguliere middelen als met gelden uit diverse andere fondsen heel wat extra inspanningen. In dit opzicht had de 16% EU bijstand van URBAN vooral een impulsfunctie.

In welke mate zijn de hierboven vermelde goedkeuringen gerealiseerd in uitbetalingen? Het overzicht hieronder toont aan dat in december 2002 ruim 91% van de EFRO budgetten uitbetaald waren.

TABEL 2: BEDRAGEN IN EURO

	GOEDGEKEURDE PROJECTEN	Beschikbare EU-bijstand	Gerealiseerd budget	Percentage gerealiseerd
96/01	Winkelstraatmanagement	99.157	80.102	80,8%
96/12C	Ecohuis - Werking	90.481	90.481	100,0%
97/03	Wijkkrant	56.442	56.442	100,0%
97/04	Antwerps Regionaal Call Centrum	325.088	325.088	100,0%
97/05	Economische Projecten Coördinatie	41.944	35.316	84,2%
98/01B	Winkelhaak - Designcentrum	939.981	939.981	100,0%
98/02	Gevelrenovatie - Econ. herinvulling	<u>125.176</u>	<u>85.149</u>	<u>68,0%</u>
	EFRO-Maatregel economische revitalisatie	1.678.269	1.612.560	96,1%
96/02	Turnhoutsebaan - Heraanleg	0	0	0,0%
96/03	Turnhoutsebaan - Verlichting	0	0	0,0%
96/04	Kerkstraat/Pothoekstraat - Heraanleg	111.552	111.552	100,0%
96/06	Scholierstraat/Wilgenstraat - Heraanleg	0	0	0,0%
96/12A	Ecohuis - Aankoop	34.705	34.705	100,0%
96/19A	Longueville II - Aankoop	152.888	103.309	67,6%
96/20	Free Clinic - Medisch sociaal opvangcentrum	99.157	99.157	100,0%
96/23	Jeugdcentrum Borgerhout - Aankoop	55.051	55.051	100,0%
97/01A	Schoolplak - Materialen	22.788	15.183	66,6%
97/06	Offerandestraat - Heraanleg	187.779	187.779	100,0%
98/01A	Winkelhaakstraten - Sanering	70.898	70.898	100,0%
98/03	Bouwblok Permeke 1ste fase	112.792	92.284	81,8%
98/04	De Conincplein fase 2, perceel 1	270.923	172.858	63,8%
99/01	OCMW - Diamantslijperij	<u>43.381</u>	<u>30.222</u>	<u>69,7%</u>
	EFRO-Maatregel infrastructuur	1.161.914	972.999	83,7%
96/22	Netwerkvorming	127.272	120.814	94,9%
96/24	Jeugdcentrum - Werking	<u>42.675</u>	<u>42.675</u>	<u>100,0%</u>
	EFRO-Maatregel netwerkvorming	169.947	163.488	96,2%
	SOMA - Programma-secretariaat	<u>160.098</u>	<u>148.128</u>	<u>92,5%</u>
	Maatregel technische bijstand	160.098	148.128	92,5%
	ALGEMEEN TOTAAL	3.170.228	2.897.175	91,4%

De gemiddelde realisatiegraad van 91,39% bij EFRO wordt niet gehaald bij ESF. Bij de afsluiting van ESF op 31 december 2000 was slechts 62% van de middelen toegekend. Een groot deel van de saldi werden niet gebruikt en zijn verloren voor de projecten training en opleiding.

ESF

TABEL 3: SALDI ONGEBRUIKTE BIJSTAND EN UITBETAALDE BIJSTAND IN EURO

	Saldo ESF	Saldo Vlaams gewest	Saldi bijstand ongebruikt	Uitbetaalde Bijstand	% bijstand uitbetaald op totaal gereserveerd
Telemarketing	9.158.25	9.158.25	18.316.51	130.980.74	88%
Office medewerker IT support (bediendeproject)	11.4037.14	100.370.80	214.407.94	34.229.83	14%
Ecohuis	12.656.63	12.656.60	25.313.23	26.744.39	51%
Hulparbeider renovatietechnieken	9.931.63	9.718.99	19.650.62	157.314.84	89%
Longueville	30.289.54	30.289.54	60.579.08	11.755.21	16%
Sociaal restaurant	6.549.72	8.644.67	15.194.39	198.677.96	93%
Test- reparatieatelier	15.912.02	15.912.01	31.824.03	61.523.55	66%
	198.534.92	186.750.86	385.285.78	621.251.32	62%

Bron: financieel overzicht, Managementcomité juli 2001

De lage realisatiegraad van ESF heeft verschillende oorzaken:

- De late start van projecten ecohuis en Longueville omwille van het verkrijgen van vergunningen. Dit is problematisch daar ESF afsloot op 31/12/2000, de middelen moesten vastgelegd zijn voor eind 1999.
- Vermindering van de subsidiabele deelnemersuren bij Longueville en een beperking van de ingebrachte kosten
- Drastische beperking van de deelnemersuren in het bediendeproject omwille van de regel 'deelnemers moeten wonen en/of werken in het URBAN1 gebied'. Door de toepassing van deze regel kwamen slechts 73 van de 122 deelnemers in aanmerking voor subsidie door ESF.

Het bediendeproject is meest gedupeerd door de stringente toepassing van de ESF woon/werk regel. Volgens hen werd deze voorwaarde niet correct gecommuniceerd naar de projecten en was het voor hen niet duidelijk dat uitzonderingen niet toegestaan werden. Gezien het grote aantal deelnemers (122) in dit project is de voorwaarde realistisch gezien ook moeilijk haalbaar. De strikte regelgeving werkt hier contraproductief. Hier staat tegenover dat de bedoeling van de middelen regionaal is en dat projecten hier rekening mee moeten houden bij het inschrijven van cursisten. Conclusie is dat de gebiedsdefiniëring van URBAN voor ESF te klein was.

HOOFDSTUK 3: OMGEVINGSPERSPECTIEF

We presenteren in dit hoofdstuk het demografisch profiel (3.1) en de inkomenspositie (3.2) van de URBAN-bewoners. We bespreken ook de verhuisbewegingen (3.3) en de misdrijven (3.4) in het URBAN-gebied.

Het URBAN-gebied bestaat uit vijf administratieve wijken:

- wijk 5: Antwerpen – Pothoek – Atheneum
- wijk 6: Antwerpen – Centraal Station
- wijk 11: Antwerpen – Stuivenberg – Dam
- wijk 41: Borgerhout - Moorkensplein
- wijk 42: Borgerhout – Helmstraat.

Deze wijken omvatten de volgende statistische sectoren:

- wijk 5: C21-, C22-, C23-, C41-, C42-, C43-, C44-, C45-,
- wijk 6: C20-, C24-, C25-, (C29-), C31-,
- wijk 11: H40-, H41-, H43-, H44-, (H492), H83-, H84-, (H89-),
- wijk 41: S00-, S01-, S02-, S03-,
- wijk 42: S04-, S05-, S30-, S31-, S20-, (S29-).

In de tabellen geven we telkens een overzicht van de situatie in 2002 is en we vergelijken – indien mogelijk – met de situatie in Antwerpen en Vlaanderen. Niet voor alle gegevens over het URBAN-gebied zijn er Antwerpse en Vlaamse vergelijkingsgegevens beschikbaar. Wat de Vlaamse vergelijkingsgegevens betreft hebben wij meermaals – noodgedwongen - gebruik gemaakt van de data met betrekking tot 2001.

We hebben ook getracht om de recente gegevens over het URBAN-gebied te vergelijken met die van 1996, de begindatum van het URBAN-programma. Dit bleek echter niet altijd mogelijk te zijn.

Wij bedanken de medewerkers van de Databank Sociale Planning van SOMA vzw voor de terbeschikkingstelling van hun data.

3.1 DEMOGRAFISCHE GEGEVENS

3.1.1 INLEIDING

We presenteren de demografische gegevens over de bevolking van het URBAN-gebied. We maken de vergelijking tussen de wijken binnen het URBAN-gebied en tussen de bevolking van het URBAN-gebied en de Antwerpse en/of de Vlaamse bevolking. We gaan ook na in welke mate de toestand in het URBAN-gebied veranderd is sinds het jaar dat het URBAN-programma werd opgestart, namelijk 1996.

De gegevens over het URBAN-gebied en Antwerpen zijn afkomstig van de dienst Bevolking van Stad Antwerpen en werden voor ons bewerkt door SOMA vzw. Deze gegevens geven de situatie weer in het begin van 2002. De Vlaamse gegevens zijn afkomstig van het NIS, ze betreffen de toestand op 1 januari van 2002 of op 1 januari 2001². Er zijn immers niet voor alle demografische kenmerken Vlaamse gegevens over 2002 beschikbaar.

3.1.2 INWONERS NAAR GESLACHT

TABEL 4: INWONERS NAAR GESLACHT

Wijk	Mannen		Vrouwen		Totaal
	N	%	N	%	
Wijk5	7.977	51,0	7.666	49,0	15.643
Wijk6	3.428	51,9	3.183	48,2	6.611
Wijk11	8.320	52,5	7.525	47,5	15.845
Wijk41	5.954	49,6	6.060	50,4	12.014
Wijk42	6.207	50,0	6.209	50,0	12.416
Totale URBAN	31.886	51,0	30.643	49,0	62.529
Stad Antwerpen	218.094	48,6	230.328	51,4	448.422
Vlaanderen	2.945.066	49,3	3.027.715	50,7	5.972.781
URBAN 1996	33.427	50,8	32.335	49,2	65.762
Chikwadraat URBAN-A'pen ³	<i>Df=1, X2=139,18 p<0,001</i>				
Chikwadraat URBAN-Vlaanderen	<i>Df=1, X2=71,10 p<0,001</i>				

Bron: URBAN-gegevens en Antwerpse gegevens afkomstig van Dienst Bevolking (begin 2002). Bewerkingen door SOMA vzw, DSP. Vlaamse gegevens afkomstig van NIS (1 januari 2002). Bewerkingen door SEIN.

² wordt vermeld in de respectievelijke tabellen

³ Pearson Chikwadraattoets, berekend aan de hand van Weight 2.1 programma dat werd gemaakt door Hajnal, I. Men kan het downloaden op <http://www.kuleuven.ac.be/facdep/social/soc/software>.

Stad Antwerpen telt begin 2002 448.422 inwoners waarvan 48,6% mannen en 51,4% vrouwen. Net zoals in Vlaanderen wonen er meer vrouwen dan mannen. In het URBAN-gebied wonen er echter, anno 2002, meer mannen dan vrouwen. In 1996 was dit ook al zo. De verdeling mannen – vrouwen in URBAN anno 2002 verschilt significant van de verdeling in Antwerpen en Vlaanderen.

Het totaal aantal inwoners in het URBAN-gebied is afgenomen sinds 1996. In 1996 telde dit gebied 65.762 inwoners, anno 2002 zijn dit er 3.233 minder. De afname van het aantal inwoners is echter niet kenmerkend voor het URBAN-gebied, noch voor Antwerpen. Hij kadert binnen de stadsvlucht die – tussen 1990 en 2001 – de meeste centrumsteden plaagde.⁴

---

⁴ APS Vlaanderen, http://aps.vlaanderen.be/statistiek/nieuws/steden/2003-01_stadsvlucht.htm, 23/01/2003.

3.1.3 INWONERS NAAR LEEFTIJD

TABEL 5: INWONERS NAAR LEEFTIJD

Wijk	0 tem 14j		15 tem 17j		18 tem 24j		25 tem 39j		40 tem 64j		65+		Totaal
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Wijk5	2.701	17,3	482	3,1	1.414	9,0	3.652	23,4	4.655	29,8	2.739	17,5	15.643
Wijk6	1.490	22,5	280	4,2	718	10,9	1.608	24,3	1.655	25,0	860	13,0	6.611
Wijk11	3.481	22,0	595	3,8	1.620	10,2	3.653	23,1	4.342	27,4	2.154	13,6	15.845
Wijk41	2.484	20,7	484	4,0	1.215	10,1	2.665	22,2	3.141	26,1	2.025	16,9	12.014
Wijk42	3.104	25,0	558	4,5	1.275	10,3	2.647	21,3	3.131	25,2	1.701	13,7	12.416
Totale URBAN	13.260	21,2	2.399	3,8	6.242	10,0	14.225	22,8	16.924	27,1	9.479	15,2	62.529
Stad Antwerpen	73.536	16,4	13.932	3,1	37.870	8,5	96.936	21,6	136.034	30,3	90.114	20,1	448.422
Vlaanderen (1/1/2001)	1.009.820	17,0	204.243	3,4	511.029	8,6	1.293.619	21,7	1.924.957	32,3	1.008.884	17,0	5.952.552
URBAN 1996	13.585	20,7	2.462	3,7	6.026	9,2	14.905	22,7	18.026	27,4	10.758	16,4	65.762
Chikwadraat Totale URBAN-A'pen	$Df=5 \ X^2= 2179,14 \ p<0,001$												
Chikwadraat Totale URBAN-Vlaanderen	$Df=5 \ X^2= 1520,79 \ p<0,001$												

Bron: URBAN-gegevens en Antwerpse gegevens afkomstig van Dienst Bevolking (begin 2002). Bewerkingen door SOMA vzw, DSP. Vlaamse gegevens afkomstig van NIS (1 januari 2001). Bewerkingen door SEIN.

We zien in Tabel 5 dat het grootste aandeel van de URBAN-bewoners (27%) ouder is dan 39 jaar maar jonger dan 65. 23% van de URBAN-bewoners is tussen 25 en 40 jaar oud, 21% is jonger dan 14 jaar.

In Antwerpen en in Vlaanderen zijn er verhoudingsgewijs minder 0-14 jarigen, minder 18-24 jarigen, en meer 40-plussers dan in het URBAN-gebied. Het verschil in leeftijdsverdeling tussen Antwerpen en URBAN en tussen Vlaanderen en URBAN is significant.

3.1.4 INWONERS NAAR NATIONALITEIT

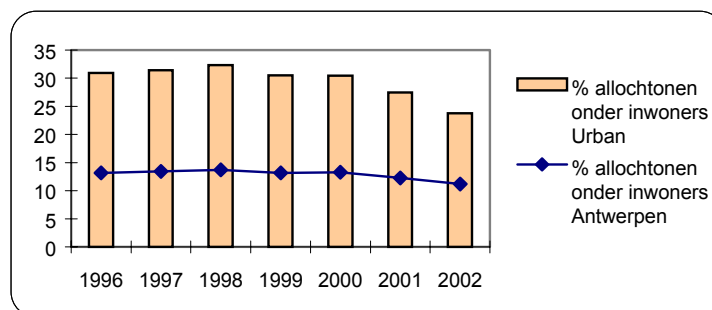
TABEL 6: PERCENTAGE BELGISCHE EN NIET-BELGISCHE INWONERS

Wijk	Belg		Niet-Belg		Totaal
	N	%	N	%	
Wijk5	12.136	77,6	3.507	22,4	15.643
Wijk6	4.791	72,5	1.820	27,5	6.611
Wijk11	11.912	75,5	3.933	24,8	15.845
Wijk41	9.550	79,5	2.464	20,5	12.014
Wijk42	9.268	74,7	3.148	25,4	12.416
Totale URBAN	47.657	76,2	14.872	23,8	62.529
Stad Antwerpen	398.377	88,8	50.045	11,2	448.422
Vlaanderen	5.697.558	95,4	275.223	4,6	5.972.781
URBAN 1996	45.423	69,1	20.329	30,9	65.762

Bron: URBAN-gegevens en Antwerpse gegevens afkomstig van Dienst Bevolking (begin 2002). Bewerkingen door SOMA vzw, DSP. Vlaamse gegevens afkomstig van NIS (1 januari 2002). Bewerkingen door SEIN.

Het aandeel niet-Belgen in het URBAN-gebied is groter dan in Antwerpen en in Vlaanderen. In URBAN is 24% van de inwoners niet-Belg, in Antwerpen is dit 11% en in Vlaanderen 5%. Er zijn ook verschillen tussen de vijf wijken van het URBAN-gebied. In de wijk Antwerpen - Centraal Station (wijk 6) is 28% van de inwoners niet-Belg tegenover 21% in de wijk Borgerhout - Moorkensplein (wijk 41).

GRAFIEK 1: EVOLUTIE VAN HET PERCENTAGE NIET-BELGEN

We zien in Grafiek 1 dat het aandeel niet-Belgen onder de URBAN-inwoners afgenomen is tegenover 1996: van 31% in 1996 tot 24% in 2002. In 1998 was 32% van de URBAN-bewoners niet-Belg. De evolutie van het aandeel niet-Belgen in het URBAN-gebied volgt dezelfde tendens als de evolutie van het aandeel niet-Belgen in Antwerpen. De afname van het percentage niet-Belgen in het URBAN-gebied en Antwerpen is hoogstwaarschijnlijk het gevolg van naturalisaties.

TABEL 7: VOORNAAMSTE NATIONALITEITEN BIJ DE NIET-BELGEN

Wijk	Europa		Marokko&Turkije		Rest wereld		Vluchtelingen en staatlozen		Totaal
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Wijk5	1.396	39,8	1.138	32,5	795	22,7	178	5,1	3.507
Wijk6	765	42,0	313	17,2	708	38,9	34	1,9	1.820
Wijk11	1.180	30,0	1.943	49,4	563	14,3	243	6,2	3.933
Wijk41	620	25,2	1.427	57,9	366	14,9	50	2,0	2.464
Wijk42	611	19,4	2.159	68,6	309	9,8	69	2,2	3.148
Totale URBAN	4.572	30,7	69.80	46,9	2.741	18,4	574	3,9	14.872
Stad Antwerpen	21.837	43,6	17.209	34,4	9.439	18,9	1.543	3,1	50.045
Vlaanderen (1/1/2001)	180.997	64,4	63.460	22,6	31.759	11,3	4.746	1,7	280.962
URBAN 1996	4.981	24,5	12.059	59,3	2.359	11,6	930	4,6	20.329

Bron: URBAN-gegevens en Antwerpse gegevens afkomstig van Dienst Bevolking (begin 2002). Bewerkingen door SOMA vzw, DSP. Vlaamse gegevens afkomstig van NIS (1 januari 2002). Bewerkingen door SEIN.

In het URBAN-gebied heeft 31% van de niet-Belgen een Europese nationaliteit, 47% van de niet-Belgen heeft de Marokkaanse of Turkse nationaliteit, 18% heeft een andere nationaliteit en 4% van de niet-Belgen zijn vluchtelingen of staatlozen. Bijna de helft van de niet-Belgen in het URBAN-gebied heeft de Marokkaanse of Turkse nationaliteit.

In de wijk Antwerpen - Centraal Station (wijk 6) zijn er meer niet-Belgen met de Europese nationaliteit en meer niet-Belgen uit de "rest"-categorie en zijn er minder niet-Belgen met de Marokkaanse of Turkse nationaliteit dan in de wijk Borgerhout-Helmstraat (wijk 42).

In het URBAN-gebied en in Antwerpen hebben minder niet-Belgen een Europese nationaliteit dan in Vlaanderen. In het URBAN-gebied zijn er meer niet-Belgen met de Marokkaanse of Turkse nationaliteit dan in Antwerpen en Vlaanderen. 4% van de niet-Belgen in URBAN is vluchteling of staatsloos, in Antwerpen is dit 3% en in Vlaanderen slechts 2%. In het URBAN-gebied zijn er minder niet-Belgen met een Europese nationaliteit en meer met de Marokkaanse of Turkse nationaliteit dan in Antwerpen of Vlaanderen.

In 1996 woonden er in het URBAN-gebied minder Europese niet-Belgen en niet-Belgen die noch uit Europa, noch uit Marokko of Turkije afkomstig zijn. Er woonden toen echter beduidend meer niet-Belgen van Marokkaanse of Turkse origine.

3.1.5 INWONERS NAAR SAMENSTELLING VAN HET GEZIN

Tabel 8 geeft weer hoe groot de gezinnen in het URBAN-gebied zijn. De gegevens zijn afkomstig van het Departement voor Burgerlijke Stand en Bevolking van Stad Antwerpen. Deze instantie hanteert niet dezelfde wijkdefinities als SOMA vzw. Het Departement voor Burgerlijke Stand en Bevolking rekent de statistische sector J072 wel tot wijk 11 en sector S20 wel tot wijk 42 terwijl SOMA vzw dat niet doet. Het Departement voor Burgerlijke Stand en Bevolking rekent sector J83 niet tot wijk 11 maar SOMA vzw deed dat wel.

TABEL 8: VERDELING VAN DE URBAN-INWONERS NAAR AANTAL GEZINSLEDEN

Wijk	1		2		3		4		5		6		7		8+		Totaal
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Wijk5	5.248	60,9	1.775	20,6	653	7,6	419	4,9	240	2,8	119	1,4	72	0,8	89	1,0	8.615
Wijk6	1.593	54,4	617	21,1	234	8,0	171	5,8	92	3,1	67	2,3	43	1,5	114	3,9	2.931
Wijk11	3.504	51,6	1.462	21,5	666	9,8	487	7,2	287	4,2	182	2,7	80	1,2	122	1,8	6.790
Wijk41	2.667	48,7	1.386	25,3	550	10,0	362	6,6	182	3,3	104	1,9	88	1,6	140	2,6	5.479
Wijk42	2.555	46,8	1.279	23,4	548	10,0	404	7,4	226	4,1	137	2,5	103	1,9	210	3,8	5.462
Totale URBAN	15.567	53,2	6.519	22,3	2.651	9,1	1.843	6,3	1.027	3,5	609	2,1	386	1,3	675	2,3	29.277
Stad Antwerpen	102.748	46,5	64.145	29,0	24.284	11,0	17.019	7,7	6.898	3,1	2.766	1,3	1.245	0,6	1.713	0,8	220.818
URBAN 1998	16.637	54,7	6.840	22,5	2.621	8,6	1.785	5,9	982	3,2	540	1,8	325	1,1	655	2,2	30.418

Bron: Stad Antwerpen, Departement voor Burgerlijke Stand en Bevolking (eind 2001). Bewerkingen door Sein.

Meer dan de helft van de gezinnen in het URBAN-gebied zijn éénpersoonsgezinnen. Ongeveer één vijfde van de gezinnen bestaat uit twee personen en 9% van de gezinnen bestaat uit drie personen. Naarmate de gezinnen groter zijn, vinden we ze minder terug in het URBAN-gebied. In de wijk Antwerpen – Pothoek – Atheneum (wijk 5) zijn de gezinnen het kleinst. De grootte van de gezinnen is niet opvallend veranderd sinds 1998⁵.

Er zijn meer éénpersoonsgezinnen in het URBAN-gebied dan in Antwerpen. In Antwerpen zijn er meer tweepersoons-, driepersoons- en vierpersoonsgezinnen. Gezinnen die meer dan vier personen tellen, komen meer voor in het URBAN-gebied dan in Antwerpen.

3.2 INKOMEN

3.2.1 INLEIDING

Het inkomen van de URBAN-bewoners wordt besproken aan de hand van het aantal en aandeel vervangingsinkomens in de buurt en aan de hand van de werkloosheidskenmerken van de URBAN-bewoners.

SOMA vzw verwerkte voor ons data van het OCMW van Antwerpen, van de Dienst Bevolking van de Stad Antwerpen en van de VDAB. Deze cijfers betreffen de situatie aan het begin van 2002. De Vlaamse gegevens bewerkten we zelf. Deze cijfers werden geleverd door het NIS en de VDAB. De cijfers van het NIS betreffen de toestand op 1 januari 2001, die van de VDAB hebben betrekking op de maand december van datzelfde jaar.

---

⁵ Nielandt, B., Dalemans, P., *On-Going Evaluatie URBAN Antwerpen 2000*. Opdrachtgever: URBAN Antwerpen, SEIN: 2000.

3.2.2 VERVANGINGSINKOMENS

Het aandeel Uitkeringsgerechtigde Volledige Werklozen (UVW) in URBAN

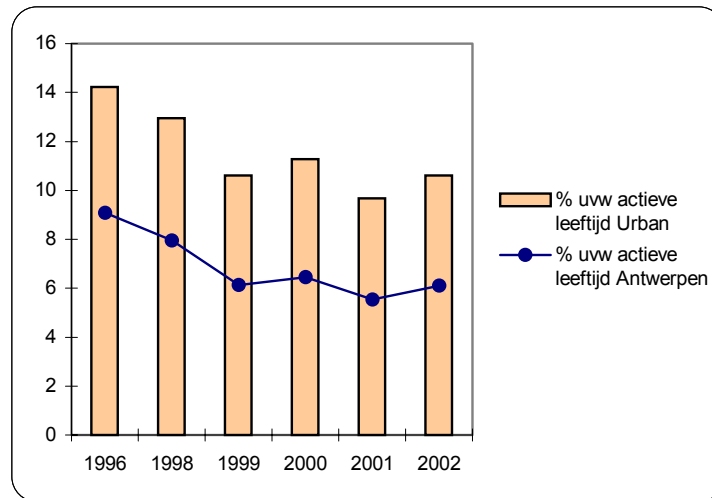
TABEL 9: UITKERINGSGERECHTIGD VOLLEDIG WERKLOZEN (UVW) OP BEROEPSACTIEVE LEEFTIJD (18 T.E.M. 64 JAAR)

Wijk	UVW act lft	Inwoners act lft	% UVW act lft
Wijk5	1.016	9.721	10,5
Wijk6	296	3.981	7,4
Wijk11	1.144	9.615	11,9
Wijk41	725	7.021	10,3
Wijk 42	780	7.053	11,1
Totale URBAN	3.961	37.391	10,6
Stad Antwerpen	16.473	270.840	6,1
Vlaanderen (1/1/2001)	122.110	3.729.605	3,3
URBAN 1996	5.543	38.957	14,2

Bron: URBAN-gegevens en Antwerpse gegevens afkomstig van VDAB (begin 2002), Dienst bevolking Stad Antwerpen (begin 2002). Bewerkingen door SOMA vzw, DSP. Vlaamse gegevens (1 januari 2001)afkomstig van NIS. Bewerkingen door SEIN

In het URBAN-gebied is anno 2002 11% van de inwoners op actieve leeftijd uitkeringsgerechtigd volledig werkloos. In Antwerpen is dit 6% en in Vlaanderen was dit anno 2001 slechts 3%. Het aandeel uitkeringsgerechtigde volledige werklozen onder de inwoners op actieve leeftijd verschilt naargelang de wijk waarin men woont. In de wijk Antwerpen – Stuivenberg –Dam (wijk 11) is 12% van de inwoners op actieve leeftijd uitkeringsgerechtigd volledig werkloos, in de wijk Antwerpen - Centraal Station is 7% van de inwoners uitkeringsgerechtigd volledig werkloos.

GRAFIEK 2: EVOLUTIE VAN HET % UVW'S OP ACTIEVE LEEFTIJD

Het percentage uitkeringsgerechtigde volledige werklozen binnen de groep URBAN-bewoners op actieve leeftijd is gedaald sinds 1996. In 1996 was 14% van de URBAN-bewoners op actieve leeftijd uitkeringsgerechtigd werkloos. In 2002 is dit 11%. We tonen deze evolutie in Grafiek 2. De evolutie van het percentage UVW's in URBAN-gebied is gelijklopend met die van het percentage UVW's in Antwerpen. De afname van het aandeel UVW's op actieve leeftijd is dus geen specifiek gegeven voor het URBAN-gebied maar een algemene tendens voor Antwerpen.

Het aandeel niet-werkende werkzoekenden (NWWZ)

TABEL 10: NIET WERKENDE WERKZOEKENDEN (NWWZ) OP BEROEPSACTIEVE LEEFTIJD (18 T.E.M. 64 JAAR)

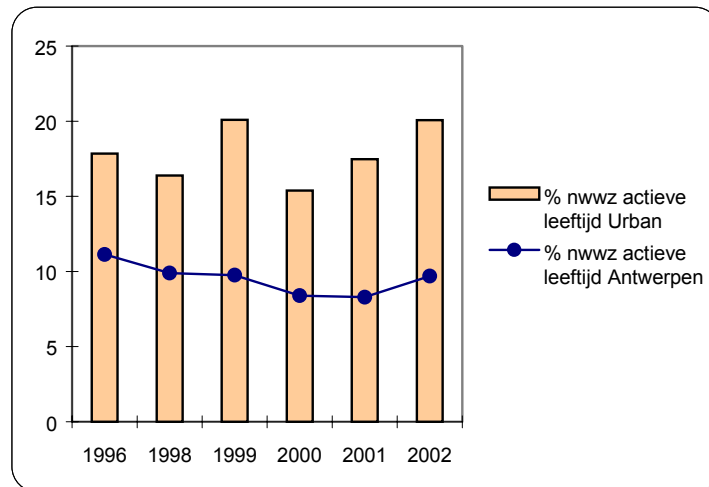
Wijk	Nwwz act lft	Inwoners act lft	% nwwz act lft
Wijk5	2.027	9.721	20,9
Wijk6	559	3.981	14,0
Wijk11	2.146	9.615	22,3
Wijk41	1.333	7.021	19,0
Wijk 42-	1.441	7.053	20,4
Totale URBAN	7.506	37.391	20,1
Stad Antwerpen	26.274	270.840	9,7
Vlaanderen (1/1/2001)	163.095	3.729.605	4,4
URBAN 1996	6.951	38.957	17,8

Bron: URBAN-gegevens en Antwerpse gegevens afkomstig van VDAB (begin 2002), Dienst bevolking Stad Antwerpen (begin 2002). Bewerkingen door SOMA vzw, DSP. Vlaamse gegevens (1 januari 2001)afkomstig van NIS. Bewerkingen door SEIN

In het URBAN-gebied is één vijfde van de bewoners op actieve leeftijd niet-werkend werkzoekende. In Antwerpen is dit één tiende en in Vlaanderen één vijfentwintigste. In de wijk Antwerpen-Stuivenberg-Dam (wijk 11) is meer dan één vijfde van de inwoners op actieve leeftijd niet-werkend werkzoekend, in de wijk Antwerpen-Centraal Station (wijk 6) is dit één zevende.

GRAFIEK 3: EVOLUTIE VAN HET % NWWZ OP ACTIEVE LEEFTIJD

Het aandeel niet-werkende werkzoekenden binnen de groep van inwoners op actieve leeftijd is in het URBAN-gebied anno 2002 groter dan in 1996. In 1996 was 18% van de inwoners op actieve leeftijd werkloos én werkzoekend, in 2000 was dit 15% en in 2002 is dit 20%. In het URBAN-gebied was er een toename van het aandeel NWWZ op actieve leeftijd in vergelijking met 1996. In Antwerpen is het aandeel NWWZ anno 2002 echter niet groter dan in 1996. In 1996 was 11% van de Antwerpenaars op actieve leeftijd NWWZ, in 2002 is dit 10%.

Percentage bijstandsgenieters van het OCMW in URBAN

TABEL 11: AANTAL BIJSTANDSGENIETERS IN DE SOCIALE CENTRA VAN HET OCMW IN HET URBAN-GEBIED NAAR SEKSE (SEPT 2002)

Sociale Centra	Mannen		Vrouwen		Totaal
	N	%	N	%	
Boogkeers	168	39,8	254	60,2	422
Potvliet	200	47,6	220	52,4	420
Zurenborg	233	49,9	234	50,1	467
Dam	241	52,5	218	47,5	459
Seefhoek	238	53,7	205	46,3	443
Fontein	143	35,5	260	64,5	403
Stenenbrug	177	43,9	226	56,1	403
Totale URBAN	1.400	46,4	1.617	53,6	3.017
URBAN 1998	3.367	51,6	3.150	48,3	6.520
Antwerpen 1998	7.617	48,6	8.046	51,4	15.667

Bron: OCMW Antwerpen. Bewerking: SEIN.

Het aantal bijstandsgenieters in het URBAN-gebied is gehalveerd sinds 1998. De meerderheid van de bijstandsgenieters in het totale URBAN-gebied zijn mannen, in 1998 bestond de meerderheid nog uit vrouwen. Daar wij niet beschikken over recente Antwerpse gegevens, kunnen wij de situatie in het URBAN-gebied anno 2002 niet vergelijken met de situatie in Antwerpen anno 2002.

TABEL 12: TYPES STEUNGENIETERS NAAR CENTRUM VAN HET OCMW IN HET URBAN-GEBIED (SEPT 2002)

Sociale Centra	Type 1		Type 2		Type 3		Type 4		Totaal
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Boogkeers	221	52,4	96	22,7	90	21,3	15	3,6	422
Potvliet	240	57,1	99	23,6	73	17,4	8	1,9	420
Zurenborg	344	73,7	53	11,3	60	12,8	10	2,1	467
Dam	315	68,6	76	16,6	52	11,3	16	3,5	459
Seefhoek	273	61,6	97	21,9	71	16,0	2	0,5	443
Fontein	225	55,8	94	23,3	65	16,1	19	4,7	403
Stenenbrug	261	64,8	84	20,8	45	11,2	13	3,2	403
Totale URBAN	1.879	62,3	599	19,9	456	15,1	83	2,8	3.017
URBAN 1998	3.740	57,4	1.154	17,7	553	8,5	1.073	16,5	6.520
Antwerpen 1998	8.902	56,8	2.559	16,3	1.383	8,8	2.823	18,0	15.667

Bron: OCMW Antwerpen. Bewerking: SEIN.

Type 1: Bestaans- of levensminimum zonder aanvullende toelagen behorend tot de basisnorm.

Type 2: Bestaans- en levensminimum en aanvullende toelagen als bijpassing tot de norm.

Type 3: Aanvullende toelagen behorend tot de bijstandsnorm, zonder bestaans- of levensminimum.

Type 4: Overige vormen van financiële steun, zoals ten lastenneming van ziekenhuiskosten.

Het merendeel van de steungenieters in het URBAN-gebied ontvangen het “bestaans- of levensminimum zonder aanvullende toelagen behorend tot de basisnorm” (type 1). 20% geniet van het “Bestaans- en levensminimum en aanvullende toelagen als bijpassing tot de norm” (type 2), 15% van “Aanvullende toelagen behorend tot de bijstandsnorm, zonder bestaans- of levensminimum” (type 3). Slechts 3% van de URBAN-bewoners krijgt “overige vormen van financiële steun” (type 4).

Daar wij niet beschikken over recente Antwerpse gegevens, kunnen wij de situatie in het URBAN-gebied anno 2002 niet vergelijken met de situatie in Antwerpen anno 2002.

TABEL 13: RECHTHEBBENDEN BESTAANS- EN LEVENSMINIMUM NAAR GESLACHT EN IN VERHOUDING TOT DE BEVOLKING OP BEROEPSACTIEVE LEEFTIJD

Wijk	Mannen		Vrouwen		Totaal	Bewoners op actieve leeftijd	% tov bevolking op act lft
	N	%	N	%			
Wijk5	387	52,1	356	47,9	743	9.721	7,6
Wijk6	92	56,4	71	43,6	163	3.981	4,1
Wijk11	423	53,7	362	45,9	788	9.615	8,2
Wijk41	130	41,3	184	58,4	315	7.021	4,5
Wijk42	140	46,8	159	53,2	299	7.053	4,2
Totale URBAN	1.172	50,8	1.132	49,1	2.308	37.391	6,2
Stad Antwerpen	3.148	45,2	3.809	54,6	6.972	270.840	2,6

Bron: OCMW (2002), Dienst Bevolking Stad Antwerpen (begin 2002). Bewerkingen door SOMA vzw, DSP.

In Antwerpen is meer dan de helft van de rechthebbenden op het bestaans- en levensminimum een vrouw. In het URBAN-gebied is echter meer dan de helft van de rechthebbenden op het bestaans- en levensminimum een man.

In het ongoing-evaluatierapport van 2000 zagen we al dat in 1998 de meerderheid van de bijstandsgenieters in de sociale centra van het OCMW in het URBAN-gebied mannen waren. In Antwerpen waren dit vrouwen.⁶

Percentage bestaansminimumtrekkers in URBAN

TABEL 14: BESTAANSMINIMUMTREKKERS TEN OPZICHTE VAN DE BEVOLKING OP ACTIEVE LEEFTIJD

Wijk	Aantal bestaansminimumtrekkers	% bm op act lft
Wijk5	442	4,6
Wijk6	93	2,3
Wijk11	433	4,5
Wijk41	150	2,1
Wijk42	134	1,9
Totale URBAN	1.252	3,4
Stad Antwerpen	4.757	1,8
URBAN 1999 ⁷	1.972	5,3

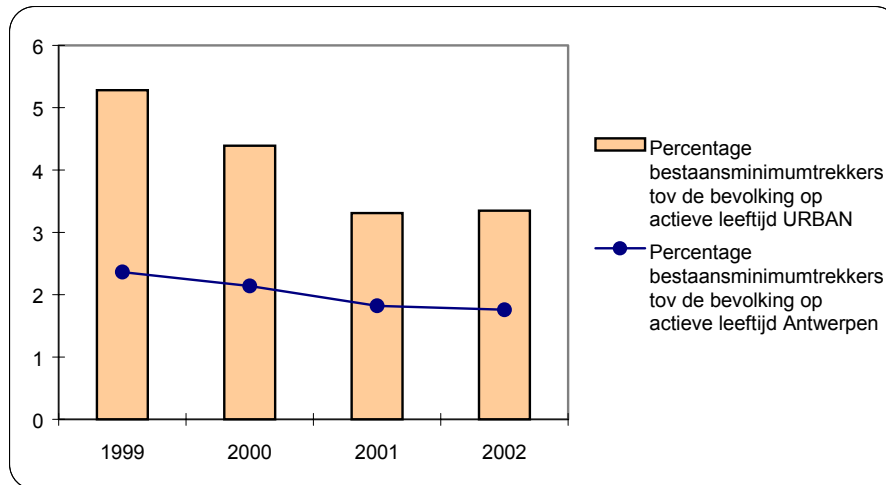
Bron: OCMW (2002), Dienst Bevolking Stad Antwerpen (begin 2002).
Bewerkingen door SOMA vzw, DSP.

Het percentage bestaansminimumtrekkers binnen de groep van bewoners op actieve leeftijd in het URBAN-gebied verschilt met dat van Antwerpen. In Antwerpen ontving 1,8% van de inwoners op actieve leeftijd het bestaansminimum, in het URBAN-gebied is dit 3,4%. In het URBAN-gebied zijn er verhoudingsgewijs meer bestaansminimumtrekkers dan in Antwerpen.

⁶ Nielandt, B., Dalemans, P., *On-Going Evaluatie URBAN Antwerpen 2000*. Opdrachtgever: URBAN Antwerpen, SEIN: 2000.

⁷ geen gegevens beschikbaar over 1996, 1997 en 1998.

GRAFIEK 4: EVOLUTIE VAN HET PERCENTAGE BESTAANSMINIMUMTREKKERS TOV DE BEVOLKING OP ACTIEVE LEEFTIJD

Begin 1999 ontving 5,3% van de URBAN-bewoners op actieve leeftijd het bestaansminimum. Dit aandeel zakte tot en met 2001. In 2002 zijn er iets meer bestaansminimumtrekkers dan in 2001. Het aandeel bestaansminimumtrekkers in Antwerpen maakte een gelijkaardige evolutie door als dat in het URBAN-gebied.

3.2.3 WERKLOOSHEIDSKENMERKEN

Niet werkende werkzoekenden (NWWZ) naar geslacht

TABEL 15: NIET WERKENDE WERKZOEKENDEN (NWWZ) NAAR GESLACHT

Wijk	Mannen		Vrouwen		Totaal
	N	%	N	%	
Wijk5	1.309	64,2	730	35,8	2.039
Wijk6	344	61,5	215	38,5	559
Wijk11	1.347	62,4	811	37,6	2.158
Wijk41	768	57,3	572	42,7	1.340
Wijk42	915	62,6	546	37,4	1.461
Totale URBAN	4.683	62,0	2.874	38,0	7.557
Stad Antwerpen	14.199	53,7	12.232	46,3	26.431
Vlaanderen (dec 2001)	82.361	45,9	97.205	54,1	179.566
URBAN 1996	4.259	61,3	2.692	38,7	6.951
<i>Chikwadraat Totale URBAN-A' pen</i>	<i>Df=1 X2=206,79 p<0,001</i>				
<i>Chikwadraat Totale URBAN-Vlaanderen</i>	<i>Df=1 x2=789,16 p<0,001</i>				

*Bron: URBAN-gegevens en Antwerpse gegevens afkomstig van VDAB (begin 2002).
Bewerkingen door SOMA vzw, DSP. Vlaamse gegevens afkomstig van VDAB (december 2001).
Bewerkingen door SEIN.*

Het merendeel van de niet-werkende werkzoekenden in het URBAN-gebied zijn mannen. In Antwerpen is het mannelijk overwicht bij de NWWZ minder groot dan in het URBAN-gebied. In Vlaanderen is slechts 46% van de niet-werkende werkzoekenden man. Er zijn dan ook significante verschillen in de verdeling mannen - vrouwen onder de NWWZ tussen URBAN- buurt, Antwerpen en Vlaanderen. De verdeling mannen - vrouwen bij de NWWZ in het URBAN-gebied in 2002 verschilt nauwelijks van die in 1996.

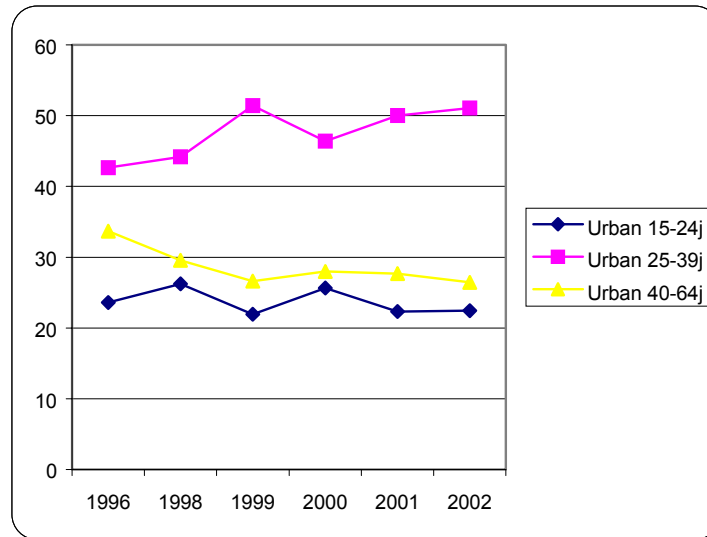
Niet werkende werkzoekenden (NWWZ) naar leeftijd

TABEL 16: NIET WERKENDE WERKZOEKENDEN (NWWZ) NAAR LEEFTIJD

Wijk	15 tem 24j		25 tem 39j		40 tem 64j		Totaal
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	
Wijk5	375	18,4	1.095	53,7	568	27,9	2.039
Wijk6	110	19,7	295	52,8	154	27,6	559
Wijk11	508	23,5	1.103	51,1	546	25,3	2.158
Wijk41	307	22,9	696	51,9	336	25,1	1.340
Wijk42	396	27,1	670	45,9	395	27,0	1.461
Totale URBAN	1.696	22,4	3.859	51,1	1.999	26,5	7.557
Stad Antwerpen	5.772	21,8	12.831	48,6	7.821	29,6	26.431
Vlaanderen (dec 2001)	44.966	25,0	74.860	41,7	59.740	33,3	179.566
URBAN 1996	1.641	23,6	2.965	42,7	2.342	33,7	6.951
Chikwadraat Totale URBAN-Antwerpen	<i>Df=2 X2=36,30 p<0,001</i>						
Chikwadraat Totale URBAN-Vlaanderen	<i>Df=2 X2=285,392 p<0,001</i>						

Bron: URBAN-gegevens en Antwerpse gegevens afkomstig van VDAB (begin 2002).
 Bewerkingen door SOMA vzw, DSP. Vlaamse gegevens afkomstig van VDAB (december 2001).
 Bewerkingen door SEIN.

GRAFIEK 5: EVOLUTIE VAN HET PERCENTAGE NWWZ NAAR LEEFTIJD

Meer dan de helft van de NWWZ in het URBAN-gebied is tussen 25 en 40 jaar, 22% is jonger dan 25 en 27% is ouder dan 39. In de wijk Antwerpen - Pothoek - Atheneum (wijk 5) is slechts 18% van de NWWZ jonger dan 25 maar is 28% ouder dan 39. In de wijk Borgerhout - Helmstraat is daarentegen 27% jonger dan 25 en 27% ouder dan 39. In deze wijk is 46% van de NWWZ tussen 25 en 40 jaar.

In Vlaanderen en Antwerpen zijn er verhoudingsgewijs minder 25-39 jarigen en meer 40-plussers onder de NWWZ dan in het URBAN-gebied. Dit maakt dat er een significant verschil is in de leeftijdsverdeling bij NWWZ tussen URBAN en Antwerpen en tussen URBAN en Vlaanderen. Het aandeel van de 15 tot 24 jarigen is min of meer constant gebleven sinds 1996 maar het aandeel van de 25-39jarigen is toegenomen en dat van de 40-64jarigen is afgenomen.

Belgische en niet-Belgische niet werkende werkzoekenden (NWWZ)

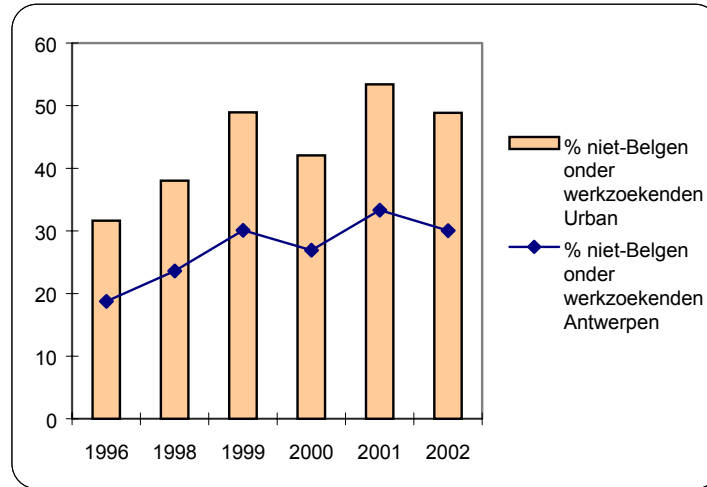
TABEL 17: BELGISCHE EN NIET-BELGISCHE NIET WERKENDE WERKZOEKENDEN (NWWZ)

Wijk	Belg		Niet-Belg		Totaal
	N	%	N	%	
Wijk5	1.076	52,8	963	47,2	2.039
Wijk6	339	60,6	220	39,4	559
Wijk11	1.097	50,8	1.061	49,2	2.158
Wijk41	671	50,1	669	49,9	1.340
Wijk42	682	46,7	779	53,3	1.461
Totale URBAN	3.865	51,1	3.692	48,9	7.557
Stad Antwerpen	18.492	70,0	7.939	30,0	26.431
Vlaanderen (dec 2001)	156.149	87,0	23.417	13,0	179.566
URBAN 1996	4.582	65,9	2.199	31,6	6.951
<i>Chikwadraat Totale URBAN-A'pen</i>	<i>Df=1 X2= 1273,52 p<0,001</i>				
<i>Chikwadraat Totale URBAN-Vlaanderen</i>	<i>Df=1 X2=8547,6 p<0,001</i>				

*Bron: URBAN-gegevens en Antwerpse gegevens afkomstig van VDAB (begin 2002).
Bewerkingen door SOMA vzw, DSP. Vlaamse gegevens afkomstig van VDAB (december 2001).
Bewerkingen door SEIN.*

Tabel 17 en Grafiek 6 tonen de nationaliteit van de NWWZ. Men ziet in Tabel 17 dat de helft van de NWWZ in het URBAN-gebied de Belgische nationaliteit heeft. In Antwerpen heeft 70% van de NWWZ de Belgische nationaliteit en in Vlaanderen 87%. De verschillen in de verdeling Belg – niet-Belgen binnen de groep van NWWZ tussen URBAN en Antwerpen en tussen URBAN en Vlaanderen zijn significant. In vergelijking met de situatie van 1996 zijn er in 2002 in het URBAN-gebied aanzienlijk meer NWWZ met een niet-Belgische nationaliteit.

GRAFIEK 6: EVOLUTIE VAN HET PERCENTAGE NIET-BELGISCHE NWWZ

Het aandeel van de niet-Belgen in de groep van de NWWZ is sinds 1996 toegenomen. Grafiek 6 toont aan dat in 2001 en in 1999 nog een groter aandeel van de NWWZ niet de Belgische nationaliteit hadden dan in 2002. De evolutie in Antwerpen van het aandeel niet-Belgen binnen de groep NWWZ vertoont dezelfde dalen en pieken als in het URBAN-gebied. De toename van het aandeel niet-Belgen binnen de groep van de NWWZ sinds 1996 is dus een algemene tendens voor Antwerpen.

Niet werkende werkzoekenden naar nationaliteit

TABEL 18: NIET-BELGISCHE NIET WERKENDE WERKZOEKENDEN NAAR NATIONALITEIT

Wijk	Europa		Marokko&Turkije		Rest Wereld		Vluchtelingen ed		Totaal
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Wijk5	227	23,6	275	28,6	368	38,2	64	6,7	963
Wijk6	59	26,8	70	31,8	69	31,4	15	6,8	220
Wijk11	221	20,8	488	46,0	283	26,7	51	4,8	1.061
Wijk41	117	17,5	379	56,7	142	21,2	19	2,8	669
Wijk42	106	13,6	505	64,8	131	16,8	21	2,7	779
Totale URBAN	730	19,8	1.717	46,5	993	26,9	170	4,6	3.692
Stad Antwerpen	2.001	25,2	3.832	48,3	1.629	20,5	326	4,1	7.939
Vlaanderen (dec 2001)	152.006	84,7	18.794	10,5	8.766	4,9			179.566
URBAN 1996	440	20,0	1.528	69,5	125	5,7	106	4,8	2.199
Chikwadraat Totale URBAN-A'pen	<i>Df=3 X2=121,36 p<0,001</i>								
Chikwadraat Totale URBAN-Vlaanderen	<i>Df=2 X2=10802,9 p<0,001</i>								

*Bron: URBAN-gegevens en Antwerpse gegevens afkomstig van VDAB (begin 2002).
Bewerkingen door SOMA vzw, DSP. Vlaamse gegevens afkomstig van VDAB (december 2001).
Bewerkingen door SEIN.*

In het URBAN-gebied zijn er minder NWWZ niet-Belgen met een Europees paspoort dan in Antwerpen of Vlaanderen. Er zijn echter meer NWWZ niet-Belgen met de Marokkaanse of Turkse nationaliteit in het URBAN-gebied dan in Vlaanderen. In het URBAN-gebied zijn er bovendien ook meer niet-Belgen met een niet-Europese, niet-Marokkaanse of –Turkse nationaliteit binnen de groep van NWWZ dan in Vlaanderen. In vergelijking met de toestand in 1996 zijn er in 2002 minder NWWZ niet-Belgen met Marokkaanse of Turkse nationaliteit en meer NWWZ niet-Belgen uit de categorie “rest van de wereld”.

Niet werkende werkzoekenden (NWWZ) naar werkloosheidsduur

TABEL 19: NIET WERKENDE WERKZOEKENDEN (NWWZ) NAAR WERKLOOSHEIDSDUUR

Wijk	<1 jaar		≥1 jaar - <5 jaar		≥5 jaar		Totaal
	N	%	N	%	N	%	
Wijk5	1.209	59,3	605	29,7	225	11,0	2.039
Wijk6	345	61,7	149	26,7	65	11,6	559
Wijk11	1.226	56,8	674	31,2	258	12,0	2.158
Wijk41	739	55,2	451	33,7	150	11,2	1.340
Wijk42	783	53,6	512	35,0	166	11,4	1.461
Totale URBAN	4.302	56,9	2.391	31,6	864	11,4	7.557
Stad Antwerpen	15.810	59,8	7.370	27,9	3.251	12,3	26.431
Vlaanderen (december 2001)	116.541	64,9	43.996	24,5	19.029	10,6	179.566
URBAN 1996	2.741	39,4	3.195	46,0	1.015	14,6	6.951
Chikwadraat Totale URBAN-Apen	<i>Df=2 X2=53,39 p<0,001</i>						
Chikwadraat Totale URBAN-Vlaanderen	<i>Df=2 X2= 236,182 p<0,001</i>						

*Bron: URBAN-gegevens en Antwerpse gegevens afkomstig van VDAB (begin 2002).
Bewerkingen door SOMA vzw, DSP. Vlaamse gegevens afkomstig van VDAB (december 2001).
Bewerkingen door SEIN.*

In het URBAN-gebied zijn er in vergelijking met Vlaanderen minder NWWZ met een werkloosheidsduur van minder dan een jaar en meer NWWZ met een werkloosheidsduur van meer dan een jaar maar minder dan vijf jaar. In 2002 zijn er meer NWWZ met een werkloosheidsduur van minder dan een jaar en minder NWWZ met een werkloosheidsduur van meer dan een jaar maar minder dan vijf jaar in het URBAN-gebied, dan in 1996.

Er zijn ook verschillen tussen de wijken: in de wijk Antwerpen - Pothoek - Atheneum (wijk 5) en de wijk Antwerpen – Centraal Station (wijk 6) zijn er meer NWWZ met een korte werkloosheidsduur (minder dan één jaar) en minder NWWZ met een langere werkloosheidsduur (meer dan een jaar maar minder dan 5 jaar) dan in de andere wijken.

Niet werkende werkzoekenden (NWWZ) naar scholing

TABEL 20: NIET WERKENDE WERKZOEKENDEN NAAR SCHOLING

Wijk	Lager + lager sec		Hoger secundair		Hoger/Univ		Buitenlands diploma		Totaal
	N	%	N	%	N	%	N	%	
Wijk5	690	33,8	272	13,3	118	5,8	959	47,0	2.039
Wijk6	151	27,0	125	22,4	47	8,4	236	42,2	559
Wijk11	887	41,1	260	12,1	56	2,6	955	44,3	2.158
Wijk41	477	35,6	222	16,6	63	4,7	578	43,1	1.340
Wijk42	556	38,1	227	15,5	51	3,5	627	42,9	1.461
Totale URBAN	2.761	36,5	1.106	14,6	335	4,4	3.355	44,4	7.557
Stad Antwerpen	11.023	41,7	5.909	22,4	2.347	8,9	7.152	27,1	26.431
Vlaanderen (dec 2001)	81.184	46,5	51.974	29,8	21.314	12,2	20.255	11,6	174.727
URBAN 1996	4.211	60,6	1.020	14,7	326	4,7	1.394	20,1	6.951
Chikwadraat Antwerpen	Df=3 X2=1257,61 p<0,001								
Chikwadraat Vlaanderen	Df=3 X2= 8128,8 p<0,001								

Bron: URBAN-gegevens en Antwerpse gegevens afkomstig van VDAB (begin 2002). Bewerkingen door SOMA vzw, DSP. Vlaamse gegevens afkomstig van VDAB (december 2001). Bewerkingen door SEIN.

44% van de NWWZ in het URBAN-gebied hebben een buitenlands diploma, tegenover 27% van de NWWZ in Antwerpen en 12% van de NWWZ in Vlaanderen. In het URBAN-gebied zijn er minder NWWZ met een diploma lager onderwijs of lager secundair onderwijs, een diploma hoger secundair onderwijs of een diploma hoger onderwijs of universiteit dan in Vlaanderen en Antwerpen. In vergelijking met de toestand in 1996 zijn er nu meer NWWZ in het URBAN-gebied met een buitenlands diploma en minder NWWZ met een diploma lager onderwijs of lager secundair onderwijs.

3.3 MUTATIES IN URBAN

3.3.1 INLEIDING

We geven een overzicht van de verhuisbewegingen in het URBAN-gebied. De gegevens hebben we verkregen van de dienst Burgerzaken van de Stad Antwerpen. Er zijn geen Vlaamse vergelijkingsgegevens beschikbaar.

3.3.2 INSCHRIJVINGEN

TABEL 21: AANTAL EN PERCENTAGE INSCHRIJVINGEN IN HET URBAN-GEBIED

		Oude wijk												Totaal
		Wijk 5		Wijk 6		Wijk 11		Wijk 41		Wijk 42		Buiten URBAN-gebied		
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Nieuwe wijk	Wijk 5	549	30,1	47	2,6	317	17,4	108	5,9	107	5,9	697	38,2	1.825
	Wijk 6	54	10,2	107	20,1	13	2,4	33	6,2	11	2,1	314	59,0	532
	Wijk 11	245	13,1	47	2,5	752	40,3	64	3,4	99	5,3	658	35,3	1.865
	Wijk 41	62	5,8	46	4,3	31	2,9	359	33,7	103	9,7	465	43,6	1.066
	Wijk 42	90	8,3	21	1,9	92	8,5	91	8,4	362	33,6	422	39,1	1.078
Totale URBAN		1.000	15,7	268	4,2	1205	18,9	655	10,3	682	10,7	2.556	40,2	6.366

Bron: Stad Antwerpen, Departement voor Burgerlijke Stand en Bevolking (2001). Bewerkingen door Sein.

Tabel 21 geeft weer uit welke wijk men in het URBAN-gebied kwam wonen. De inschrijvingen in het URBAN-gebied zijn voor 60% afkomstig van mensen die voordien al in het URBAN-gebied woonden. 40% van de inschrijvingen wordt gegenereerd door immigratie van buiten af naar het URBAN-gebied. Een derde⁸ van de inschrijvingen in het URBAN-gebied zijn afkomstig van verhuizingen binnen de eigen wijk. Deze mensen verlieten de ene woning binnen één van de URBAN-wijken voor een andere woning binnen diezelfde wijk.

⁸ $(549+107+752+359+362)/6366=33\%$

3.3.3 UITSCHRIJVINGEN

TABEL 22: AANTAL EN PERCENTAGE UITSCHRIJVINGEN IN HET URBAN-GEBIED

		Nieuwe wijk												Totaal
		Wijk 5		Wijk 6		Wijk 11		Wijk 41		Wijk 42		Buiten URBAN-gebied		
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Oude wijk	Wijk 5	549	27,2	54	2,7	245	12,1	62	3,1	90	4,5	1.022	50,5	2.022
	Wijk 6	47	7,0	107	15,9	47	7,0	46	6,8	21	3,1	404	60,1	672
	Wijk 11	317	14,6	13	0,6	752	34,7	31	1,4	92	4,2	960	44,3	2.165
	Wijk 41	108	8,7	33	2,7	64	5,2	359	29,0	91	7,4	583	47,1	1.238
	Wijk 42	107	8,6	11	0,9	99	8,0	103	8,3	362	29,1	560	45,1	1.242
Totale URBAN		1.128	15,4	218	3,0	1.207	16,4	601	8,2	656	8,9	3.529	48,1	7.339

Bron: Stad Antwerpen, Departement voor Burgerlijke Stand en Bevolking (2001). Bewerkingen door Sein.

Tabel 22 geeft weer naar welke wijk de mensen verhuisden die zich in het URBAN-gebied uitschreven. De uitschrijvingen in het URBAN-gebied zijn voor meer dan 50% op conto te schrijven van mensen die verhuizen binnen het URBAN-gebied. Deze mensen verlaten de ene woning in het URBAN-gebied voor de andere woning binnen het URBAN-gebied. 48% van de uitschrijvingen betreft verhuizingen vanuit het URBAN-gebied naar buitenaf. 29%⁹ van de uitschrijvingen betreft verhuizingen binnen de eigen wijk. Deze mensen verlieten de ene woning binnen een wijk voor een andere woning binnen dezelfde wijk.

⁹ (549+107+752+359+362)/7339=29%

3.4 CRIMINALITEIT

De gegevens met betrekking tot de misdrijven zijn afkomstig van het Bureau Misdaadanalyse van de Antwerpse Politie. De Antwerpse Politie leverde ons geen gegevens met betrekking tot 2002.

TABEL 23: MISDRIJVEN IN HET URBAN-GEBIED

	1996		1997		1998		1999		2000		2001	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Slagen en verwondingen	1.037	1,6	1.189	1,8	1.063	1,6	1.054	1,7	1.076	1,7	960	1,6
Handtasroof	138	0,2	133	0,2	161	0,2	220	0,3	211	0,3	288	0,5
Diefstal met geweld	314	0,5	368	0,6	352	0,5	536	0,8	580	0,9	715	1,2
Diefstal gewapenderhand	97	0,1	146	0,2	124	0,2	175	0,3	183	0,3	232	0,4
Totale URBAN	1.586	2,4	1.836	2,8	1.700	2,6	1.985	3,1	2.050	3,3	2.195	3,6

Bron: Misdaadanalyse, Lokale Politie Antwerpen. Bewerking: SEIN.

In Tabel 23 vergelijken we de criminaliteitscijfers met betrekking tot “slagen en verwondingen”, “handtasroof”, “diefstal met geweld” en “diefstal gewapenderhand” over de jaren heen. De percentages zijn berekend op het aantal inwoners in het URBAN-gebied. Indien we de gegevens in Tabel 23 vergelijken met die van het vorig evaluatierapport dan zien we grote verschillen. In het vorig evaluatierapport werden de Antwerpse gegevens verkeerdelijk als URBAN-gegevens weergegeven.¹⁰

Het percentage slagen en verwondingen is van 1996 tot 2001 stabiel gebleven. Het percentage handtasroof en diefstal met geweld is verdubbeld sinds 1996. Het percentage handtasroof is tussen 2000 en 2001 sterk toegenomen. Diefstal met geweld nam sterk toe tussen 1998 en 1999. “Diefstal gewapenderhand” is sinds 1996 verviervoudigd. De cijfers en percentages hebben betrekking op het aantal aangiften. Een toename van het aantal misdrijven kan dus te wijten zijn aan een toegenomen aangifte-bereidheid bij de URBAN-bewoners. We kunnen de misdrijven in het URBAN-gebied niet vergelijken met die in Antwerpen of Vlaanderen. Er werden ons immers geen vergelijkingsgegevens ter beschikking gesteld.

3.5 BESLUIT

We vergeleken het demografisch profiel van de URBAN-bewoners in 2002 met dat van de Antwerpenaars en dat van de Vlamingen. In het URBAN-gebied wonen nog steeds meer mannen en meer jongeren dan in Antwerpen en Vlaanderen. Opvallend blijft het grote aandeel niet-Belgen dat in het URBAN-gebied woont, namelijk 24%. Dit aandeel is echter sterk verminderd sinds 1996: van 31% in 1996 tot 24% in 2002. Deze vermindering kan te wijten zijn aan de naturalisatie-procedures van de overheid.

Naar inkomen stellen we vast dat in 2002 11% van de URBAN-bewoners op actieve leeftijd leeft van een werkloosheidsuitkering. Dit zijn de Uitkeringsgerechtigde volledige werklozen (UVW's). Vergeleken met 1996 is dit een daling. Het aandeel niet-werkende werkzoekenden is sinds 1996 echter gestegen. In 2002 is 20% van de URBAN-bewoners op actieve leeftijd NWWZ. Het merendeel van de NWWZ in het URBAN-gebied zijn mannen tussen 25 en 40 jaar. Bijna de helft van de NWWZ is niet-Belg en/of heeft een buitenlands diploma.

---

¹⁰ Nielandt, B., Dalemans, P., *On-Going Evaluatie URBAN Antwerpen 2000*. Opdrachtgever: URBAN Antwerpen, SEIN: 2000.

De inschrijvingen in het URBAN-gebied zijn voor 60% afkomstig van mensen die voordien al in het URBAN-gebied woonden. Een derde van de inschrijvingen in het URBAN-gebied zijn afkomstig van verhuizingen binnen dezelfde wijk in het URBAN-gebied.

Wat het aantal misdrijven betreft zien we een toename van het aantal handtasroven, diefstallen met geweld en diefstallen gewapenderhand in het URBAN-gebied sinds 1996. Het percentage "diefstal gewapenderhand", berekend op het aantal URBAN-bewoners, is zelfs verviervoudigd tussen 1996 en 2002.

HOOFDSTUK 4: EVALUATIE GLOBALE PROGRAMMA

4.1 UITGANGSPUNTEN

Integraal beleid

Het URBAN programma moet complementair zijn aan het stedelijk, Vlaams, federaal en Europees beleid en hieraan een meerwaarde geven. Dit is in Antwerpen waargemaakt, zeker wat betreft de complementariteit met het Sociaal Impulsfonds (SIF), dat voor heel wat projecten optrad als co financier. URBAN is gestart vóór SIF en in de beginperiode waren de URBAN projecten individueel aanwijsbaar. Dit was in de volgende periode niet meer het geval daar er gekozen werd voor de realisatie van grote, geïntegreerde projecten. Groter engagement van de stad Antwerpen en een geconcentreerde inzet van middelen zorgde voor een duidelijke meerwaarde in de totstandkoming van een beleid met voldoende financiële draagkracht.

Inclusief beleid

Er moet zoveel mogelijk tegelijkertijd ingegrepen worden op de belangrijkste componenten van de problematiek; economisch draagvlak, sociaal weefsel, infrastructuur en opleiding in functie van tewerkstelling. Door te concentreren op deze vier maatregelen is het programma hieraan tegemoetgekomen. Er zijn ook dwarsverbanden tussen de maatregelen op het projectenniveau, waar éénzelfde project onder twee of zelfs drie maatregelen goedgekeurd is.

Bestuurlijke vernieuwing

Gedurende de programmaperiode beperkte de samenwerking tussen private en publieke sector zich hoofdzakelijk tot de partners die van in de beginfase bij URBAN betrokken waren. Ook het interdepartementaal werken bleef eerder beperkt. De grote economieprojecten die langzaamaan in een exploitatiefase komen hebben wel tot gevolg dat er verschillende vormen van samenwerking tussen diverse partners tot stand komen. In de huidige fase wordt er sterk geïnvesteerd om economische partners aan te trekken en te laten renderen in het gebied.

Langetermijneffecten

Naar evaluatie van effecten toe is er de moeilijkheid dat er geen monitoring systeem voor SIF/URBAN ontwikkeld is. Er werden geen specifieke indicatoren per project bijgehouden. De opvolging van de projecten was vooral administratief. Dit bemoeilijkt kwantificeren van de effecten. Het meten van effecten één à twee jaar na afsluiting van het programma is niet realistisch. Grootstedenbeleid is een beleid van lange termijn, en dan spreek je niet van vijf maar van veel meer jaren. Het is van belang dat op de impuls van URBAN verder gewerkt wordt, dat er blijvend geïnvesteerd wordt met alle mogelijke middelen, kennis, ervaring en betrokkenen. Het lokale bestuur vervult hier een sleutelrol.

Prioritaire zones

Bij de start van URBAN werd afgesproken om de inspanningen zoveel mogelijk te concentreren in een aantal prioritaire zones. Projectvoorstellen werden aan deze voorwaarde getoetst en het was een belangrijk criterium voor beoordeling. Het uitgangspunt voor de investeringen was het structuurplan stationsomgeving maar dit was te weinig gekaderd in een globale visie van een stedelijk ruimtelijk ordeningsplan. Deze visie werd ontwikkeld doorheen de looptijd van het programma waardoor er een gebiedsgerichte werking tot stand kwam. Een uitloper van dit leerproces is het ontstaan van de Planningscel Antwerpen, met als opdracht visieontwikkeling en planning op het gebied van ruimtelijke ordening in de stad.

Besluit

Het management van URBAN formuleerde duidelijke en vernieuwende uitgangspunten bij de start van het programma. Voorop stond dat de stad zich duidelijk moest engageren in het programma. Op die manier kwam een integraal stadsherwaarderingsbeleid tot stand, gebaseerd op een ruim gedragen visie op de toekomst van het gebied.

4.2 ORGANISATIE EN BEHEER

Comité van Toezicht

Door de lage frequentie van samenkomsten was het CvT niet zozeer een permanent toezichtsorgaan met een sturingsfunctie, maar wel een controle orgaan waar jaarlijks uitgebreid en formeel aan gerapporteerd werd.

Managementcomité

De projectaanvragen die voorgelegd werden aan het MC waren inhoudelijk en financieel reeds getoetst door het programmasecretariaat van Soma. Deze getrapte werking, waarbij projectaanvragen voorafgaandelijk aan de formele besluitvorming werden gewikt en gewogen, zorgde voor een efficiënte werking van het MC. Dit hoefde zich niet te beraden over projecten die niet aan de eisen voldeden of waarvoor geen cofinanciering beschikbaar was. Deze werkwijze zou in theorie kunnen leiden tot een gebrek aan transparantie. Door het gebruik van projectfiches met eenduidige criteria waar het beoordelingsproces op aangeduid werd, is deze valkuil vermeden.

De aanwezigheid van afgevaardigden van de stad en van de kabinetten van de Vlaamse gemeenschap op het MC was een probleem. De politieke vertegenwoordigers namen hun verantwoordelijkheid binnen het MC niet op. Wat de stad betreft was dit niet onoverkomelijk daar de meeste projecten met betrekking tot hun cofinanciering ook op het college voorgelegd werden.

Programmasecretariaat

Het programmasecretariaat had een belangrijke taak in het beheer van het programma, zowel inhoudelijk als financieel. Het was de draaischijf tussen gemeente, projectindieners en –uitvoerders, en alle betrokken diensten en instanties. Aan de ene kant waren zij betrokken bij de ontwikkeling van projecten, aan de andere kant bij de advisering van MC en CvT. Dit noopte tot een continue toets op objectiviteit en gelijkheidsprincipe, die zij goed doorstonden.

Het beheer van de lopende projecten, zowel inhoudelijk als financieel had beter gekund indien er bij aanvang een monitoring systeem was uitgewerkt. In de loop van het programma werden jaarlijks verslagen opgevraagd maar het was zeer moeilijk om (sommige) promotoren te motiveren hier aan mee te werken. Daarenboven was de kwaliteit van de verslagen en correctheid van de gegevens soms zodanig slecht dat zij niet bruikbaar waren voor verwerking.

HOOFDSTUK 5: EVALUATIE EFRO- MAATREGELN 1, 2 EN 3

5.1 MAATREGEL 1 ECONOMISCHE ONDERSTEUNING

5.1.1 *BESPREKING MAATREGEL EN PROJECTEN*

Doelstelling van deze maatregel is het herstellen en versterken van het economisch draagvlak, waardoor de bedrijvigheid wordt gestimuleerd en de tewerkstelling en levensstandaard verhoogd.

Het is kenmerkend voor URBAN dat revitalisatie sterk vanuit de economische invalshoek benaderd is. Geslaagde economische projecten fungeren als hefboom, zowel voor de leefbaarheid binnen de wijk als naar bovenlokale uitstraling. Vanuit deze visie is de maatregel economie versterkt met reservemiddelen.

5.1.1.1 Projecten

Vanuit de vaststelling dat het zelfgenererend vermogen van de middenstand in het gebied uitgeput was, werd het project **Winkelstraatmanagement** gestart. Doelstelling was het bieden van ondersteuning, begeleiding en vorming aan handelaars in Antwerpen Noord. Er werd een winkelstraatmanager aangesteld.

Gekoppeld aan een renovatieproject onder infrastructuur werd **ecohuis renovatie** goedgekeurd, met als doel een breed toegankelijk en attractief educatief centrum rond milieu en duurzaamheid te verwezenlijken.

De wijkkrant publiceerde tweewekelijks een krantje met positief wijknieuws. Dit om de negatieve beeldvorming in en over de buurt te verbeteren. Het krantje werd gratis verspreid aan alle gezinnen; 33 000 brievenbussen.

Antwerps Regionaal Call Centrum (ARCC) speelt in op de nieuwste economische ontwikkelingen op het gebied van telecommunicatie en haar toepassingen in marketing. Het ARCC is een open call centrum met commerciële doelstellingen. Aan de basis ligt een publiek private samenwerking.

Economische projectencoördinatie had als doel om projectondersteuning te bieden, zowel aan projectontwikkelaars als aan bestaande initiatieven. Er zou een stuurgroep economische projecten opgericht worden, onder leiding van de stad, waar actoren de krachten bundelen.

Winkelhaakstraten economische herinvulling vertrok van een ambitieuze doelstelling, namelijk volledig bannen van de prostitutie in de wijk en herinvullen met nieuwe economische activiteit. Het aantrekkingspunt is een bedrijventrum met infrastructurele en logistieke ondersteuning voor jonge designers, het Designcentrum. Daarnaast komt er een exporuimte voor tentoonstellingen en een shop voor Belgisch Design.

Gevelrenovatie werd opgevat als een wedstrijd, waarbij een deel van de renovatiekosten van de gevel van een handelspand werd terugbetaald (max 40% of 4960 euro) Het project sloot aan bij de nota 'Toekomstvisie voor de Antwerpse winkelcentra'.

5.1.1.2 Prioriteiten en criteria URBAN

Voorbeeldfunctie

Aan deze voorwaarde is onder de maatregel economische ondersteuning beantwoord. Alle projecten hebben een hoog innovatiegehalte. Er is niet voor teruggedeinsd om projecten uit te werken die serieuze investeringen vragen; ARCC, Winkelhaakstraten, Eco huis. Op deze drie genoemde projecten ligt ook de druk, in tegenstelling tot projecten als de wijkkrant, projectencoördinatie en gevelrenovatie, om markteconomisch rendabel te worden.

Na de oprichting van het ARCC hebben ook andere call centers (Proximus, KPN) zich in Antwerpen gevestigd. Winkelstraatmanager vormde de basis voor het project 'winkelstraatmanager van de stad Gent', het werd opgenomen in het beleidsplan van UNIZO en wordt momenteel als concept door privé bedrijven aangeboden. De wijkgazet werd na lancering in URBAN, ook in drie andere wijken opgestart.

Actieve participatie van doelgroep, bewoners en omwonenden

Deze doelstelling is niet vanzelfsprekend voor projecten met een economische finaliteit. ARCC en Designcenter hebben geen rechtstreekse participatie van buurtbewoners of betrokkenheid op de wijk. Bij het eco huis, de wijkgazet en de winkelstraatmanager is de publiekswerking inherent aan de projectdoelstellingen.

5.1.1.3 Samenhang en complementariteit van URBAN

Partnerschap, samenwerking met andere organisaties en complementariteit

Aan de voorwaarde 'partnerschap en samenwerking' is goed tegemoetgekomen. Dezelfde organisaties komen elkaar vaak tegen. Zo zijn de stad Antwerpen, NOA en de BOM partners van bijna alle projecten onder deze maatregel. ARCC en Designcenter zijn er in geslaagd samenwerking uit te bouwen met diverse privé partners. Ook voor het eco huis was deze samenwerking publiek privaat een uitgangspunt en zij kunnen een uitgebreide lijst voorleggen van 'peters', 'partners' en 'materiaalsponsors'.

Integrale en globale aanpak

ARCC is een integraal project, in samenhang met een opleiding tot tele-operator onder de maatregel training en opleiding. Er wordt voorzien in een basisopleiding, de doorstroming binnen een 'on the job' training en de afzet op de interne en externe arbeidsmarkt. De winkelstraatmanager was expliciet actief op diverse terreinen; sociaal economische weefselversterking, marktgerichte bedrijfskundige begeleiding, problemen en overleg rond infrastructuur en bereikbaarheid, promotie en imagoversterking. Het Designcentrum/De Winkelhaak is een hefboomproject en maakt deel uit van diverse stadsvernieuwingsprojecten rond het De Coninckplein en omliggende straten. Dit totaal project kreeg in december 2002 de prijs 'thuis in de stad' van de Vlaamse regering. Alle actoren samenbrengen en vanuit een gedeelde en globale visie projecten initiëren en ondersteunen was de doelstelling van de economische projectencoördinatie. Ecohuis koppelt ideeën over duurzaamheid, natuur en milieu aan het ecosysteem 'stad' en richt zich op zowel de burger, het bedrijfsleven als de overheid.

5.1.2 RESULTATEN EN EFFECTEN

Winkelstraatmanagement kreeg gedurende vier jaar (midden 1996-midden 2000) financiële steun van URBAN. Het grootste deel van de subsidies werden besteed aan de loonkost van een winkelstraatmanager. Na ongeveer één jaar nam de eerste manager ontslag waardoor er een lacune van enkele maanden was voor aanwerving en inwerking van een opvolger. Waar er in de eerste periode tijd besteed werd aan nulmetingen en conceptvorming, werd er in de tweede periode vooral praktisch gewerkt. Er was een intense samenwerking met winkeliersverenigingen en individuele zelfstandigen. De winkelstraatmanager was nauw betrokken bij vormen van overleg tussen lokale overheid, winkeliers en bewoners. Voor alle

aspecten (infrastructuur, sociaal, vorming) waar belangen van winkeliers in meespeelden, was hij een aanspreekpunt. De winkelstraatmanager was een pilootproject. Na de beëindiging van de projectperiode werd het concept overgenomen in het 'winkelcentramanagement' van de stad Antwerpen.

De wijkkrant ontving URBAN subsidies van 1997 tot 2000. Er waren een vaste redacteur en journalist in dienstverband. Tweewekelijks werd een gratis krantje verspreid in alle (33 000) brievenbussen van het URBAN gebied. De focus ligt op positieve beeldvorming. De wijkkrant was een informatiekanaal waarvan de stad, het wijkoverleg en bewoners gebruik maakten. De redactie ontving wekelijks tientallen reacties van lezers. Activiteiten van organisaties en verenigingen werden spontaan aan de redactie gemeld. In tegenstelling tot wat bij aanvang gehoopt werd, bleek het project economisch niet rendabel te zijn. Om die reden werd het na de financieringsperiode door URBAN niet als onafhankelijk project gecontinueerd maar geïntegreerd in de dienst samenlevingsopbouw van de stad. Het doelbereik werd uitgebreid naar andere aandachtswijken van de stad. In december 2002 verscheen de laatste 'Wijkgazet' in haar oorspronkelijke vorm. Vanaf januari 2003 verschijnt het wijkgebonden nieuws in een vernieuwde De Antwerpenaar, het stedelijk informatieblad dat om de veertien dagen gratis verspreid wordt. Het project zelf wordt dan niet meer gecontinueerd maar het is een verdienste van dit project dat het stadsbestuur in haar informatiekanaal uitdrukkelijk aandacht besteedt aan district- en wijknieuws.

De belangrijkste doelstellingen en resultaten van het ARCC situeren zich op het vlak van tewerkstelling. Bij aanvang werd vooropgesteld met dit project 100 langdurige tewerkstellingsplaatsen te creëren maar dit blijkt, in ieder geval als korte termijn-doelstelling, niet realistisch. Los hiervan zijn de tewerkstellingsresultaten goed. Er is een duidelijke groei en evolutie in aantal werknemers en niet minder belangrijk is het feit dat ARCC er in slaagde de doelgroep laaggeschoolden en allochtonen te bereiken. In 1999 waren er 16 contractuele medewerkers en 164 interim medewerkers in dienst. In 2001 is het aantal medewerkers met een contract van onbepaalde duur gestegen van 16 naar 51. Van de 160 medewerkers die in 2001 actief waren is 40% allochtoon¹¹ en 65% heeft als hoogste diploma secundair onderwijs. Van de 51 medewerkers met contract onbepaalde duur is ruim 30% allochtoon. ARCC heeft gezorgd voor de herinvulling van een belangrijke leegstaande bedrijfsoppervlakte. De aanwezigheid van high tech met de dagelijkse toestroom van enkele tientallen personeelsleden is een sterke stimulator voor de buurt. Naderhand

---

¹¹ werknemer heeft geen Belgische nationaliteit en heeft evenmin zijn roots in één van de landen van de EU. Beide ouders zijn van niet Belgische afkomst.

vestigden een interimkantoor en de lokale werkwinkel zich in hetzelfde gebouw, wat deels kan toegeschreven worden aan de aantrekkingskracht van ARCC.

De werking van het ecohuis werd grondig en stapsgewijs uitgebreid. In 1996 werd gestart met het zoeken van partners en partners en het aantrekken van bijkomende middelen. De volgende jaren was er de aankoop en de verbouwing van de panden. De werking van het ecohuis steunt op een weldoordacht concept en het is de bedoeling dat in april 2003 de deuren opengaan voor het publiek. Het ecohuis mikt de eerste jaren op 30 000 bezoekers per jaar. Het aanbod bestaat uit een duurzame, milieu en budgetvriendelijke stadswoning gesitueerd binnen het ecosysteem 'stad', een interactief informatiecentrum over milieu en natuur, wisseltonstellingen, multimedia milieu informatiek, een eco stadstuin, ecoshop en eco café.

Om de doelstellingen van de economische projectcoördinatie te bereiken werd door URBAN een coördinator gesubsidieerd. Deze persoon was ongeveer één werkjaar in dienst en werd na haar weggaan niet vervangen. Hierdoor zijn de resultaten van dit project eerder beperkt gebleven. Belangrijkste verwezenlijkingen zijn het op gang helpen trekken van het project Winkelhaakstraten en de aanzet tot de oprichting van de stuurgroep Economische projecten onder voorzitterschap van de schepenen voor economie.

Drie maanden na de opening (stand van zaken 1 januari 2003) kan het Designcenter/De Winkelhaak veelbelovende resultaten voorleggen.

- 70% van de kantoren in het bedrijvent centrum is verhuurd. 15 ondernemers uit de sectoren architectuur, grafische vormgeving, multimedia, interieurarchitectuur en productontwikkeling vonden er een onderkomen.
- Sinds 21 september 2002 (de officiële start) werd de exporuimte 83% van de dagen ingevuld met evenementen. Het totaal aantal bezoekers wordt geraamd op meer dan 9000.
- De shop kende een bescheiden start met 5 vitrinekasten en het werk van 35 Vlaamse ontwerpers. De shop zal uitbesteed worden aan een professioneel retailer, waarvoor onderhandelingen lopende zijn.
- Zes nieuwe design winkels vestigden zich in de Offerandestraat en de Lange Winkelhaakstraat. Tevens worden er verschillende panden gerenoveerd door privé eigenaars en is de leegstand in de winkelwandelstraat teruggelopen tot slechts 5 leegstaande panden.

Voor de Gevelrenovatie werden 79 dossiers ingediend, nadat er aan 101 technisch advies gegeven werd. Uiteindelijk werden er 66 dossiers weerhouden voor tussenkomst door URBAN. Uiteindelijk is er voor 1 099 175 Euro geïnvesteerd door privé eigenaars, tegenover de subsidie van 246 141 Euro. Gezien de korte projectperiode van amper 8 maanden is dit een goed resultaat wat aantoont dat mits een financiële tussenkomst privé eigenaars gestimuleerd worden om te investeren in functie van buurtherwaardering. Ook gevelrenovatie werd ervaren als een geslaagd pilootproject, dat na de projectfase overgenomen is door het winkelcentramanagement van de stad.

5.1.3 *BESLUIT*

Doordat alle reservemiddelen aan economische ondersteuning toegewezen werden, ontving deze maatregel uiteindelijk de meeste Europese steun. In samenhang met een totaalvisie op het gebied en investeringen op het vlak van infrastructuur werden een aantal projecten gerealiseerd die aantrekkelijk zijn voor privé partners. Mits een verdere ondersteuning en begeleiding de komende jaren zou dit binnen enkele jaren vruchten moeten opleveren. Dankzij projecten als winkelstraatmanagement en de wijkkrant werden een aantal krachten gebundeld en vonden partners elkaar zodat uitdagingen als ecohuis, ARCC en het Designcenter/De Winkelhaakstraten mogelijk werden.

Het zijn deze projecten die een economische kentering schragen en een bovenlokale functie voor het gebied creëren.

5.2 MAATREGEL 2 INFRASTRUCTUUR

5.2.1 *BESPREKING MAATREGEL EN PROJECTEN*

Doel van de maatregel is het stadsdeel aantrekkelijker te maken voor bewoners en potentiële investeerders. De economische en maatschappelijke leefbaarheid wordt mee bepaald door de uiterlijke aantrekkingskracht van de omgeving.

5.2.1.1 Projecten

Volgende straten en pleinen werden in het kader van URBAN heraangelegd:

De Turnhoutsebaan, een belangrijke invalsweg en winkelstraat in het gebied. De heraanleg en verlichting werd goedgekeurd onder URBAN, maar uiteindelijk volledig met Antwerpse middelen gerealiseerd. Dit laatste geldt eveneens voor de geplande heraanleg van **Scholier en Wilgenstraat**.

Heraanleg van de **Kerkstraat en Pothoekstraat**, een belangrijke invalsweg in Antwerpen Noord.

De Offerandestraat is een belangrijke winkelstraat in verval. De renovatie steunde op volgende principes: aandacht voor de globale context met de link tussen bedrijventrum NOA en het Astridplein, nadruk op kwaliteit van de openbare ruimte (mooie materialen, bomen, banken, fontein, afvalbakken) en inbreng van kunst in de straat.

Heraanleg **De Coninckplein en omgeving**. Een deel van het plein en de Van Schoonhovestraat werden heraangelegd onder URBAN. Dit sluit aan bij renovatiewerken die de stad in deze buurt uitvoerde, wat de impact van de werken versterkt.

Onder infrastructuur werd door de stad een aantal panden aangekocht en gerenoveerd, die een economische bestemming krijgen. Het zijn geïntegreerde projecten, aangevraagd onder twee (infrastructuur en economische ondersteuning), soms drie maatregelen (+training en opleiding voor de renovatie)

Ecohuis is verbouwd met milieuvriendelijke materialen, met de bedoeling er een milieu informatiecentrum onder te brengen.

Winkelhaakstraten was oorspronkelijk een renovatieproject. In een voormalige prostitutiebuurt werden een aantal panden opgekocht. Door de slechte staat werd beslist ze te slopen in plaats van te renoveren en er een nieuwbouw neer te zetten. Hier komt het Designcentrum, een soort bedrijventrum voor ontwerpers.

In de Borgerhoutse straat werd een ruim pand gerenoveerd tot jeugdcentrum. Hier huist het **Jeugdcentrum Borgerhout** (werking goedgekeurd onder maatregel netwerkvorming)

Volgende twee panden werden door de stad aangekocht en gerenoveerd als zuivere infrastructuurprojecten:

Free Clinic. Aankoop van een pand voor een opvangcentrum voor verslaafden. De werking van het welzijnsproject staat los van URBAN.

Bouwblok Permeke is een groot renovatieproject, van belang voor de omgeving De Coninckplein. Na verbouwing wordt de voormalige Ford garage een multifunctioneel complex met de vestiging van een bibliotheek (bovenlokale uitstraling) en buurtgerichte dienstverlening.

Het OCMW van Antwerpen was naast de stad een belangrijke promotor van infrastructuurprojecten. Zij realiseerden twee renovaties, geïntegreerd met opleidingsprojecten waarvoor ESF steun onder de maatregel training en opleiding:

Longueville II, aankoop en sanering van de panden van de voormalige scheepsherstellerij Longueville. Oorspronkelijk was hier een deelproject 'groene long' aan gekoppeld. Dit kwam omwille van de nodige vergunningen in tijdsnood en werd vervangen door het project **Diamantslijperij**.

Een leegstaande bedrijfsruimte met binnenplein werd aangekocht en gerenoveerd met het oog op de inplanting van een activiteitencentrum rond 'opleiding en werkgelegenheid' voor risicogroepen op de arbeidsmarkt.

Tenslotte was er nog het project **Schoolplak materialen**, ingediend door het stedelijk departement onderwijs. Het project bestond uit twee luiken; enerzijds de renovatie van de gevel en ramen van een schoolgebouw onder de maatregel training en opleiding, anderzijds de aankoop van de materialen nodig voor de renovatie. Na controle werd het ESF gedeelte geschrapt, maar de materiaalkosten die gemaakt werden onder ESF konden nog ingebracht worden bij het EFRO luik.

5.2.1.2 Prioriteiten en criteria URBAN

Voorbeeldfunctie

Bij aanvang van het URBAN programma was er geen duidelijk concept noch een globale visie voor de herwaardering van het gebied. Er werden individuele projectvoorstellen ingediend, die getoetst werden aan vooraf bepaalde criteria, maar er was geen algemeen toetsend kader. Door de criteria 'voorbeeldfunctie' en 'meerwaarde' werd er vermeden dat reguliere werken uitgevoerd werden met URBAN middelen. Het is pas in de loop van de programmaperiode dat er een visie op het gebied ontwikkeld werd, dat een prioritaire zone afgebakend werd en dat hierop middelen geconcentreerd werden.

Actieve participatie van doelgroep, bewoners en omwonenden

Voor enkele (Permeke, De Coninckplein, Turnhoutsebaan) van de grote infrastructuurwerken werd een hoorzitting georganiseerd. Vooral de reeds actieve bewonersgroepen en winkeliersverenigingen speelden hier op in. Een daadwerkelijke participatie of twee richtings communicatie met doelgroep of bewoners werd niet gerealiseerd.

5.2.1.3 Samenhang en complementariteit van URBAN

Partnerschap, samenwerking met andere organisaties en complementariteit

Promotoren van de infrastructuurwerken zijn vooral de stad en het OCMW. Er was geen afstemming tussen beide en de projecten van het OCMW staan los van de visie die door de stad ontwikkeld werd. De projecten ecohuis aankoop, jeugdcentrum Borgerhout en Longueville zijn complementair met projecten goedgekeurd onder andere URBAN maatregelen (economische ondersteuning of training en opleiding) Ook schoolplak was initieel een project onder twee luiken, 'infrastructuur' voor de materialen en 'training en opleiding' voor de renovatie, maar na controle werd de ESF steun geschrapt.

Integrale en globale aanpak

Bij aanvang van het URBAN programma was er geen globale visie op het gebied. Er werden individuele projecten goedgekeurd die beoordeeld werden op vooraf bepaalde criteria. In de loop van het programma werd, mede dankzij de impuls van bijkomende financiële middelen (Sociaal Impulsfonds) een prioritaire zone afgebakend en een conceptuele toekomstvisie voor dit gebied ontwikkeld. Projecten werden geconcentreerd in éénzelfde geografische zone en door de onderlinge samenhang versterken zij elkaar. Het ontwikkelen en vorm geven van deze visie is voor een groot deel toe te schrijven aan de 'Planningscel' die tot stand kwam binnen het programmasecretariaat van Soma.

5.2.2 RESULTATEN EN EFFECTEN

De impact van de projecten die in de eerste fase goedgekeurd werden is beperkt. De heraanleg en verlichting van de Turnhoutse baan en de heraanleg van de Scholier en Wilgenstraat werden uiteindelijk zonder URBAN middelen gerealiseerd.

De aankoop van de Free Clinic gebeurde ook in de eerste fase en dit was een beslissing genomen uit opportuniteit. Het project toonde op geen enkel vlak betrokkenheid met URBAN.

De projecten ecohuis aankoop en jeugdcentrum Borgerhout waren beslissingen voorafgaand aan een geïntegreerde gebiedsvisie. Toch zijn het projecten die als basis een breder concept vertegenwoordigen dan enkel infrastructuur verwerven en die een absolute meerwaarde voor het gebied (kunnen) vertegenwoordigen door hun werking.

De projecten Longueville aankoop en Diamantslijperij werden ontwikkeld door het OCMW, zonder betrokkenheid van de stad. Het zijn zinvolle projecten met oog voor de leefomgeving en de OCMW doelgroep. Een bundeling van mensen, visie en middelen door een samenwerking van OCMW en stad is een uitdaging die binnen URBAN Antwerpen niet opgenomen is.

Schoolplak materialen is een project dat niet aan de verwachtingen beantwoordt. Na controle door ESF werd het opleidingsluik uitgesloten van subsidie en een deel van de kosten werd gerecupereerd onder EFRO. Uiteindelijk moet hier vastgesteld worden dat de promotor niet in staat was om te beantwoorden aan de vooropgestelde doelstellingen. Er was nochtans geen gebrek aan begeleiding van het programmasecretariaat noch een gebrek aan tegemoetkoming door het Managementcomité.

In de loop van het URBAN programma werd een prioritaire zone afgebakend en werd een visie ontwikkeld tot herwaardering van dit afgebakend gebied. Dit was mogelijk door de bundeling van verschillende beleidsinitiatieven (waaronder URBAN), supplementair aan de reguliere middelen. Volgende acties vonden plaats:

Heraangelegde straten:

- St. Elisabethstraat
- Lange Beeldekenstraat deel 1
- **Offerandestraat**
- **Kerkstraat en Pothoekstraat**
- Van Wezenbekestraat
- Dambruggestraat deel 1
- Delinstraat
- Greinstraat
- Statiestraat

Straten en pleinen in heraanleg:

- Muizenstraat

Afgewerkte projecten:

- Bedrijvencentrum NOA in St. Elisabethstraat
- St. Jansplein
- **De Coninckplein**
- Lange Beeldekenstraat deel 2
- Van Schoonhovenstraat
- Dambruggestraat deel 2
- Paris XL (complementair aan het designcentrum)
- Ontwikkeling panden Schaafstraat (prostitutie-panden omgebouwd tot eengezinswoning met tuin of ruim terras)

Projecten in uitvoering:

- **Designcentrum / Winkelhaak**
- **Permeke**

Projecten in voorstudie:

- Bouwblokrenovatie Turnhoutsebaan-Elliaertstraat
- Atlas (verbouwing meubelzaak tot intercultureel centrum)

Het geheel van de hierboven opgesomde gerealiseerde, in uitvoering zijnde en geplande ingrepen in het gebied maakt deel uit van een project 'Hart van Antwerpen', dat in 2002 de prijs 'thuis in de stad' ontving. Dit is een belangrijke blijk van waardering.

Bron: www.thuisindestad.be

Antwerpen: Herwaardering omgeving De Coninckplein

Dit project behelst een indrukwekkende reeks acties in een buurt die de laatste decennia een grote achteruitgang kende. Dit stadsdeel, ten noorden van het Centraalstation, was in vroegere tijden nochtans een van de meest levendige buurten van de stad.

Het leidend thema van het project is "de stationsomgeving leeft weer, bruist weer en heeft terug een identiteit".

Achter het project zit een krachtige stedelijke strategie. De methodiek bestaat uit:

- aanpak van het openbaar domein,
- exemplarische injecties van culturele, sociale en economische aard,
- stimuleren van het privé-initiatief.

Grote delen van het openbaar domein werden stuk voor stuk heraangelegd. De pleinen en straten kregen een hedendaagse aankleding met meer ruimte voor voetgangers en betere geleiding en afremming van het gemotoriseerd verkeer. Gezien deze plaats van de stad ruim toegankelijk is met het openbaar vervoer werd terecht niet geïnvesteerd in extra parkeergelegenheden. Extra gemotoriseerd verkeer was zeker te vermijden.

Het stadsdeel werd ook opgeladen met nieuwe activiteiten. De keuze voor design en productontwikkeling getuigt van durf. Maar de grote belangstelling voor het recent geopende designcenter "De Winkelhaak" bewijst dat het werkt. Antwerpen maakt hier goed gebruik van zijn sterke naam en faam als mode- en designcentrum.

Deze nieuwe activiteit met nationale en zelfs internationale uitstraling kan een belangrijke impuls geven aan de buurt. De renovatie van Paris XL tot winkelcomplex voor design artikelen, sluit hierbij aan. Wij zien nu reeds dat deze impulsen aanslaan bij privé investeerders. De eigenaars van Scoonwoon bijvoorbeeld open binnenkort in de buurt van het designcentrum een Kartellshop.

De herbestemming van het Permekegebouw tot bibliotheek en ontmoetingscentrum brengt eveneens een belangrijke nieuwe functie in de wijk. De bibliotheek is opgevat op stadsniveau terwijl het ontmoetingscentrum een functie zal hebben zowel op stadsniveau als op wijkniveau. In dit samenspel van functies ziet de jury een interessante bijdragen om de wijk uit zijn isolement halen.

In de Schaafstraat realiseert een projectontwikkelaar koopwoningen voor middenklasse gezinnen. Een injectie voor een betere mix van bewonersgroepen is hier inderdaad terecht.

Voor de financiering deed de stad Antwerpen naast eigenmiddelen ook beroep op diverse belangrijke subsidiekanalen van de Vlaamse, de Federale en Europese overheden. Verder werden ook privé-middelen losgeweekt zoals voor het Designcenter en het woonproject Schaafstraat.

Voor de communicatie met de buurtbewoners werd gebruik gemaakt van de standaard kanalen zoals De Antwerpenaar, het Impulsmagazine en inspraakvergaderingen. De aanpak gegroeide echter in de loop van het project. Momenteel wordt om de twee, drie maand een informatieavond gegeven.

Verder waardeerde de jury ten zeerste dat de stad in dit globale geïntegreerde project de regie stevig in handen hield, de inspanningen verder zette over meerdere jaren en consequent trouw bleef aan de globale basisvisie.

5.2.3 BESLUIT

Dankzij de ontwikkeling van een visie op het gebied en de inbreng van substantieel bijkomende middelen is URBAN Antwerpen er in geslaagd op korte tijd zichtbare verbeteringen te realiseren. Bewijs hiervan is de prijs 'thuis in de stad'. De maatregel infrastructuur was een belangrijke hefboom. Het succes is te wijten aan het feit dat de middelen zodanig ingezet werden dat bijkomende gelden gegenereerd werden en ook privé investeringen aangetrokken werden. De combinatie van infrastructuur met economische projecten is zeker geslaagd. Een knelpunt blijft dat stadsvernieuwing niet haalbaar is met enkel straten en pleinen als focus. Een combinatie met economie maar zeker ook met woonprojecten is essentieel. Dit laatste is binnen URBAN niet mogelijk daar 'wonen' als maatregel niet aanvaard wordt.

5.3 MAATREGEL 3 NETWERKVORMING

Doel van de maatregel is de veiligheid, de leefbaarheid en het welzijn in het gebied verhogen.

5.3.1 BESPREKING MAATREGEL EN PROJECTEN

Onder de maatregel netwerkvorming ging ongeveer 80% van het budget naar een geïntegreerd project 'netwerkvorming'. Verschillende deelprojecten zijn hier in opgenomen.

5.3.1.1 Projecten

Netwerkvorming is een project ingediend vanuit een ruim samenwerkingsverband. Het omvat vier deelprojecten:

- Wijkmanagement met als doelstellingen
  - Wijkoverleg via permanent overlegplatform
  - Wijkmanagement via uitbouw van een actorennetwerk
- Premie op actie ondersteunt bewonersinitiatieven die de woonomgeving aantrekkelijker maken.

- Pleinbegeleiding kreeg als opdracht een proces op gang brengen waarbij meer mensen zonder onderlinge conflicten gebruik maken van het plein en de openbare ruimte er rond.
- Vorming toezichtdiensten wou via een vormingsaanbod een gemeenschappelijke aanpak bereiken van alle geüniformeerde toezichtdiensten in een bepaalde buurt.

Jeugdcentrum Borgerhout – werking bevat de vormings- en vrijetijdsactiviteiten die aangeboden worden in het jeugdcentrum Borgerhout, een gebouw dat gerenoveerd werd binnen de maatregel infrastructuur.

5.3.1.2 Prioriteiten en criteria URBAN

Voorbeeldfunctie

De reservatie van een deel van de URBAN middelen voor ‘netwerkvorming’ als methodiek om de sociale cohesie te verhogen is positief en innoverend. Ook zijn de meeste deelprojecten van ‘netwerkvorming’ experimenteel van opzet.

Actieve participatie van doelgroep, bewoners en omwonenden

De meeste projecten hebben participatie van de doelgroep en bewoners als uitgangspunt. In de praktijk was er geen gecoördineerde actie op dit vlak en benaderde ieder deelproject een segment van de doelgroep vanuit de eigen werkingsdoelstellingen.

5.3.1.3 Samenhang en complementariteit van URBAN

Partnerschap, samenwerking en complementariteit

Op overkoepelend niveau werd een wijkmanagementcomité samengesteld dat fungeerde als stuurgroep voor het project wijkmanagement. Op termijn werd de rol van dit comité louter adviserend en de sturing werd overgenomen door de stad. De projecten zijn complementair met acties van het SIF; voornamelijk de programma’s wijkmanagement en communicatie. Het project ‘premie op actie’ werd van bij de aanvang overgenomen door de stad en met SIF middelen gefinancierd.

Integrale en globale aanpak

De geïntegreerde doelstelling van alle projecten was 'verhogen van de leefbaarheid van aandachtswijken' maar uiteindelijk zijn de middelen versnipperd in losstaande deelprojecten met beperkte impact.

5.3.2 RESULTATEN EN EFFECTEN

Het project wijkmanagement creëerde een leerproces rond samenwerking en rond communicatie. De doelstellingen van het project; zowel wijkoverleg als wijkmanagement werden na afloop van de projectfase geïntegreerd in de reguliere stadsdiensten.

Het project pleinbegeleider was niet uitvoerbaar zoals men vooropgesteld had. Het was voor één begeleider niet mogelijk om aan al de verwachtingen van de verschillende gebruikersgroepen en bewoners te beantwoorden. Dit was een belangrijke conclusie na afloop van het experiment.

Premie op actie werd geïntegreerd in de stedelijke dienst 'Opsinjoren'. In 2000 werden 671 eenmalige poets of sociale acties ondersteund en kon men beroep doen op 196 vrijwilligers voor regelmatige poetsacties in een straat of buurt.

Dankzij de beschikbaarheid van de infrastructuur en dankzij de middelen voor de werking werd in het jeugdcentrum Borgerhout een brede waaier aan activiteiten, methodieken en samenwerkingsvormen ontwikkeld die structureel verankerd zijn in het jeugdwerkbeleidsplan. Het jeugdcentrum vervult een buurtgerichte en een grootstedelijke functie voor het jeugdwerk.

De geplande vorming voor toezichtdiensten ging nooit door. Enerzijds door onvoldoende engagementen bij aanvang van het project, anderzijds door personeelwisseling.

5.3.3 BESLUIT

Het grootste deel van de maatregel ging naar het project netwerkvorming, dat een integrale aanpak in het gebied pretendeerde na te streven. Dit werd niet gerealiseerd. In de praktijk stonden de deelprojecten volledig los van elkaar en de overkoepeling leverde geen

meerwaarde op. Het project was een poging tot samenwerken van verschillende koepels en organisaties (stedelijke en private) en een proeftuin voor methodieken uit de samenlevingsopbouw geïntegreerd in de stad. Dit leerproces is uiteindelijk de grootste verdienste van het project geworden.

HOOFDSTUK 6: EVALUATIE ESF- MAATREGEL 4

6.1 MAATREGEL 4 TRAINING EN OPLEIDING

De doelstelling van de maatregel training en opleiding is het begeleiden van werkzoekenden naar duurzame tewerkstelling. De maatregel wordt gesubsidieerd door ESF inbreng. De opleidingen die georganiseerd zijn onder URBAN zijn per definitie tewerkstellingsgericht. Zij richten zich hoofdzakelijk op langdurig en vaak moeilijk bemiddelbare werkzoekenden. Deze beschikken niet over de mogelijkheden om zich bij te scholen tot volwaardige vaklui en anderzijds zijn zij evenmin te motiveren voor een vrijblijvende, niet beroepsgerichte opleiding. Zij willen 'werk', een inkomen. Dit is de reden waarom een groot deel van de maatregel training en opleiding ingevuld is met werkervaringsprojecten. Hierdoor sluit het opleidingsgebeuren binnen URBAN1 gedeeltelijk aan bij het domein van de sociale economie.

TABEL 24: URBAN PROJECTEN TRAINING EN OPLEIDING

Projecten	Zuiver opleidingstraject	Werkervaringsproject	Sociale werkplaats
Telemarketing	Opleidingstraject (31 personen)	Wep+ (24 personen)	
Office medewerker IT support	Opleidingstraject (202 personen gestart-122 traject beëindigd)	Wep + (16 personen)	
Ecohuis		Wep+	
Hulparbeider renovatietechnieken		Wep +	
Longueville		Art60§7	
Sociaal restaurant de 7 schaken		Wep +	Sociale werkplaats
Test- reparatie atelier		Wep +	Sociale werkplaats 15 weer werkgesco's

Opleidingstraject: Toeleiding en screening, oriëntatie, opleiding en begeleiding naar werk.

Werkervaringsproject: Tijdelijke tewerkstelling en begeleiding gericht op doorstroming.

Sociale werkplaats: Tewerkstelling buiten de reguliere arbeidsmarkt door het opzetten van een bedrijfsactiviteit. Doorstroming is niet de norm, maar wordt niet uitgesloten.

6.2 KWALITATIEVE BESPREKING VAN DE MAATREGEL EN DE PROJECTEN

6.2.1 DE PROJECTEN

Telemarketing is een opleidingsproject gekoppeld aan een project onder de maatregel economie van het URBAN programma, namelijk het callcentre 'Antwerpen Telecenter'. Het opleidingstraject herschoolt en traint langdurig werkzoekende jongeren tot telefoonoperator.

Office medewerker en IT support: een bediendeopleiding gericht op laaggeschoolden. De opleiding richt zich op knelpuntberoepen die niet ingevuld raken omdat de werkzoekenden niet voldoende geschoold zijn op het vlak van administratie, talen en informatica.

Ecohuis: is een finaliteitopleiding in de bouw, vooral ruwbouw. De renovatie van het ecohuis is aangegrepen als concrete werkplaats. Hierdoor kunnen de principes van duurzaam bouwen praktisch aangeleerd worden zoals onder andere metselen met bakstenen uit scheldeslib, isolatie uit natuurvezels, traskalk als alternatief voor cement.

Hulparbeider renovatietechnieken: is een leerwerkproject in renovatietechnieken voor langdurig werkzoekende mannen. De opleiding omvat verschillende vakgebieden in de bouw; loodgieterij, elektriciteit, vloeren en tegelen en ruwbouw tot het niveau handlanger.

Longueville: opleiding en werkervaringsproject van het OCMW. Mannen met een leefloon worden opgeleid tot hulparbeider in de bouw. De naam Longueville heeft enkel betrekking op de site die oorspronkelijk gerenoveerd zou worden in dit project maar wegens vertraging met de vergunningen ging het project door op andere sites in het URBAN gebied.

Sociaal restaurant de 7 schaken: opleiding grootkeuken en zaal voor laaggeschoolde langdurig werklozen en mensen met een OCMW leefloon. In september 1999 kreeg het sociaal restaurant een erkenning als sociale werkplaats.

Het **test- en reparatieatelier** test en herstelt elektrische goederen in opdracht van het Kringloopcentrum. Vanaf 1999 werden, naast het klassieke kanaal van inzameling via afroep, in het winkelcentrum van Wijnegem alle afgedankte elektrische goederen opgehaald. Sinds juli 1999 werden sociale werkplaatsgesco's toegekend en aangeworven.

TABEL 25: INHOUDELIJKE DOELSTELLINGEN VAN DE PROJECTEN

	Projecthouder	Inhoudelijke doelstelling
Telemarketing	Atec ATel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mensen uit de buurt omscholen en vormen tot tele-consulenten 2. Mensen opleiden tot telemarketeer in functie van de behoeften van het Telecenter (URBAN project-call center)
Office medewerker IT support	Atec ATel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Toeleiding, screening, oriëntatie, opleiding, begeleiding naar tewerkstelling en nazorg, op het vlak van informatica en kantoortechnieken 2. Tewerkstelling van laaggeschoolden via opleiding en bemiddeling op het gebied van office medewerker en IT.
Ecohuis	BOM vzw	<ol style="list-style-type: none"> 1. Een innovatief opleidingsproject aanbieden in een ecologisch bouwproject 2. Langdurig werkzoekenden inschakelen in de realisatie van een informatiecentrum 3. Begeleide tewerkstelling van doelgroepen aan de rand van de arbeidsmarkt
Hulparbeider renovatietechnieken	Vitamine W vzw	<ol style="list-style-type: none"> 1. Laaggeschoolde langdurig werkzoekenden de kans bieden tot werkervaring 2. Toeleiding van deze doelgroep naar tewerkstelling in de bouwsector
Longueville	OCMW	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kansarmen en risicowerklozen door een geïndividualiseerde trajectbegeleiding de mogelijkheid tot werkervaring bieden in de afbraak- en renovatiewerken van het OCMW patrimonium. 2. Toeleiding van de doelgroep naar het NEC
Sociaal restaurant de 7 schaken	BOM vzw	<ol style="list-style-type: none"> 1. Een opleiding grootkeuken en zaal aanbieden voor risicowerklozen en OCMW bestaansminimumtrekkers 2. Uitbouwen van een tewerkstellingsproject voor het leveren van warme maaltijden en het uitbouwen van een sociaal restaurant
Testreparatie atelier	Vitamine W vzw	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitbouw van een professioneel werkend test- en reparatieatelier 2. Opleiding en tewerkstelling van risicowerklozen

6.2.2 EVALUATIECRITERIA OPLEIDINGSPROJECT

6.2.2.1 Trajectbegeleiding

De opleidingsprojecten zijn ingeschakeld in een volledige trajectbegeleiding met de fasen:

- toeleiding, aanwerving en oriëntatie
- vooropleiding en beroepsopleiding
- arbeidsbemiddeling
- nazorg.

De nazorg is de begeleiding na de beëindiging van de opleiding of de werkervaring en beslaat een drietal maanden.

Cursisten van de projecten onder Atel ATeL hebben voor hun doorstroming naar het Normaal Economisch Circuit (NEC) persoonlijke trajectbegeleiding van de VDAB. Binnen Vitamine W staan de eigen coördinatoren in voor de begeleiding van de cursisten naar de arbeidsmarkt.

In Longueville gebeurt de toeleiding door de wijkmaatschappelijke werkers en de arbeidsbegeleiders. Deze laatste staan samen met de arbeidsconsulenten binnen het OCMW in voor de trajectbegeleiding.

De projecten ecohuis renovatie en hulparbeider renovatietechnieken maken deel uit van het STROBA consortium (STROBA = Samenwerkingsverband voor Tewerkstelling van Risicogroepen via Opleiding en Begeleiding in de regio Antwerpen). De globale doelstelling van dit consortium is via een trajectaanpak op maat van de individuele werkzoekende een traject realiseren dat de meeste kansen biedt voor een effectieve (her) inschakeling in de reguliere arbeidsmarkt.

De ervaring leerde dat de oorspronkelijke doelstelling, toetreding tot de reguliere arbeidsmarkt door middel van een opleidingstraject niet altijd haalbaar is. Dit verklaart ook de evolutie binnen de opleidingsprojecten van URBAN om zowel met voortrajecten als werkervaringsprojecten (WEP+) te werken en de omvorming tot sociale werkplaats. We stellen vast dat nieuwe vormen van trajecten zich opdringen. Een werkervaringstraject gekoppeld aan een arbeidszorgcomponent, waarbij de betrokkene geholpen wordt op diverse terreinen lijkt aangewezen voor bepaalde risicowerklozen. In dit verband nam de Antwerpse Bouwpool het voornemen om te sleutelen aan de screeningstechnieken en trajectbegeleiding voor de bouwsector. Hier situeren zich ook de nieuwe ontwikkelingen rond gesubsidieerde diensteneconomie.

6.2.2.2 Beantwoordt aan vraag op de arbeidsmarkt

Er mag gesteld worden dat alle projecten goedgekeurd onder de maatregel opleiding en training in principe beantwoorden aan een vraag op de arbeidsmarkt. Het begrip arbeidsmarkt moet dan wel voldoende ruim geïnterpreteerd worden. In de enge vorm als 'NEC met als uitgangspunt een bedrijfseconomische activiteit' kunnen we niet stellen dat alle projecten hier naar toe leiden. Telemarketing en office medewerker leveren opgeleiden voor tewerkstelling in de informatica-, bedienden- en telemarktsector waar een stijgende vraag is naar getraind personeel. Andere projecten zoals ecohuis, Longueville en hulparbeider renovatietechnieken beantwoorden aan een vraag op de arbeidsmarkt zie het

tekort aan arbeiders in de bouwsector. Binnen het domein van de sociale economie, ook deelsluitmakend van de arbeidsmarkt, beantwoorden de werkervaringsprojecten en de sociale werkplaatsen opgericht binnen URBAN zeker aan een behoefte.

6.2.2.3 Speelt in op nieuwe ontwikkelingen

Een niet onbelangrijk deel van de projecten speelt in op nieuwe ontwikkelingen. De opleiding telemarketing, IT support, ecologisch en duurzaam bouwen (ecohuis) en test- en reparatieatelier zijn voorbeelden van nieuwe activiteiten. Hiernaast zijn er de meer klassieke renovatietechnieken zoals Longueville en hulparbeider renovatietechnieken. Een opleiding als keuken en zaalhulp (7 schaken) is op zich niet vernieuwend maar de combinatie van een sociale dienstverlening in de horeca met werkervaring en sociale werkplaats is voor Antwerpen wel een geslaagd experiment.

6.2.3 PRIORITEITEN URBAN PROGRAMMA

6.2.3.1 Voorbeeldfunctie

De projecten vervullen een voorbeeldfunctie daar zij met een doelgroep werken die als moeilijk of onbemiddelbaar beschouwd wordt en binnen de VDAB opleidingen geen of weinig kans maakt. Daarnaast zijn er binnen URBAN projecten uitgewerkt die model staan voor nieuwe ontwikkelingen en activiteiten zoals opleiding van laaggeschoolden tot marketeer, opleiding ecologisch bouwen en een herstellwerkplaats elektrische huishoudapparaten.

6.2.3.2 Actieve participatie van doelgroep, bewoners en omwonenden

De participatie van de doelgroep is gerealiseerd door de persoonlijke trajectbegeleiding en de tewerkstelling. Ook participatie van bewoners en omwonenden is als afgeleide bereikt bij de projecten met een inherente publieksfunctie zoals het sociaal restaurant, het kringloopcentrum (reparatieatelier) en het ecohuis. (informatiecentrum ecologisch bouwen)

6.2.4 SAMENHANG EN COMPLEMENTARITEIT VAN URBAN

6.2.4.1 Partnerschap, samenwerking met andere organisaties en complementariteit

Alle projecten zijn opgezet vanuit een partnerschap. Soms ligt hierbij de klemtoon op opleiding en tewerkstelling zoals de VDAB (Atec ATeL), VDAB, Vitamine W en basiseducatie (Longueville) en het consortium STROBA (renovatietechnieken), soms zijn het meer specifieke partnerschappen in functie van de activiteit van het project. Voorbeeld van dit laatste is het partnerschap met de stedelijke milieudienst en de koepel voor kringloopcentra voor het reparatieatelier. De BOM heeft een gestructureerde samenwerking met haar partners zowel voor het sociaal restaurant waar BOM, OCMW en Broeders van liefde zetelen in een vzw als met Recyclant voor het ecohuis.

Alhoewel alle projecten duidelijk werken vanuit een partnerschap zijn de bedrijven en werkgevers veel te weinig, of zelfs helemaal niet, aanwezig in deze samenwerkingsverbanden.

De renovatieploeg van Longueville werd samen met andere renovatieploegen en het Antwerps Opleidingsatelier (van het OCMW) ook ingezet bij de bouw en renovatie van patrimonium dat hoofdzakelijk door het Sociaal Impulsfonds (SIF) gefinancierd is. Naast dit praktijkvoorbeeld van complementariteit zijn alle Urban projecten complementair met de strategische doelstelling 3 van het Sociaal Impulsfonds in Antwerpen: 'de positie van de risicowerkloze op de arbeidsmarkt binnen zijn/haar mogelijkheden optimaliseren'.

6.2.4.2 Integrale en globale aanpak

Binnen URBAN Antwerpen is gekozen voor de integratie van EFRO en ESF.

Dit is op projectniveau gerealiseerd in de projecten Longueville en Ecohuis, waar de opleiding samenhangt met de aankoop/verbouwing van een gebouw onder maatregel 2 (infrastructuur) De mate waarin de keuze voor een bepaald traject meer bepaald is door pragmatische redenen (bijvoorbeeld noodzakelijke verbouwing) dan vanuit de behoefte van de cliënt is bij deze projecten niet hoger dan bij de andere. Dit is te danken aan het feit dat toeleiding en trajectbegeleiding gebeurden door onafhankelijke of externe partners in een samenwerkingsverband.

De integrale en globale doelstelling van URBAN is vooral vertaald op het vlak van het individu en de individuele trajectbegeleiding. De projecten van Atec ATeL en het Ecohuis vermelden hiernaast expliciete inspanningen op het vlak van acties naar de bedrijfswereid en de sociale partners. Over het algemeen echter vinden we weinig of geen structurele samenwerkingsverbanden met andere beleidsdomeinen. Toch steunt het resultaat van opleiding in functie van tewerkstelling op andere beleidsdomeinen zoals economie, mobiliteit, welzijn (kinderopvang) en ruimtelijke ordening en heeft een geslaagd tewerkstellingsbeleid op zijn beurt effecten op deze andere domeinen.

6.2.5 KNELPUNTEN

De knelpunten die de projecten signaleren in de eindverslagen situeren zich op volgende vlakken:

6.2.5.1 de doelgroep

Het bereiken en werken met de doelgroep is een probleem voor verschillende projecten, waarbij een te zwak profiel en sociale problematiek van de deelnemers genoemd wordt. Dit is het geval voor alle projecten met ongeschoolde 'handenarbeid'. (allemaal uitgezonderd Atec ATeL) Hiermee samenhangend wordt gesteld dat het moeilijk is om geschikt omkaderingspersoneel te vinden en te houden, dat met deze groep wil en kan werken.

6.2.5.2 de arbeidsmarkt

De projecten Atec ATeL geven aan dat er onvoldoende bedrijven zijn in het URBAN gebied om tewerkstelling te realiseren. De gebiedsdefiniëring van URBAN is te klein om als afzetgebied te kunnen fungeren. Een oplossing zou zijn om tenminste de stad Antwerpen als plaats voor tewerkstelling te aanvaarden, temeer daar de grens tussen URBAN en de rest van Antwerpen niet altijd eenduidig te bepalen is en mobiliteit binnen de stad geen probleem vormt.

6.2.5.3 procedures en statuten

De grote renovatieprojecten Longueville en ecohuis kampten met een probleem van timing tengevolge van de tijd die nodig was om alle procedures te doorlopen en vergunningen te

bekomen. Om die reden koos het OCMW voor een andere site namelijk 'Diamantslijperij' om de opleiding Longueville te laten plaatsvinden. Hierdoor was het ook niet haalbaar om selectie en start optimaal op elkaar aan te sluiten. Verschillende projecten geven aan dat de doelgroep niet altijd past in de vooropgestelde statuten (bijvoorbeeld WEP+) maar dit is eerder een probleem van die statuten dan van de doelgroep.

6.2.6 CONTINUERING

Op het ogenblik van de eindverslaggeving (eind 2000-begin 2001) waren alle projecten er eerder gerust in dat het opleidingstraject en hierin opgebouwde kennismanagement niet verloren zou gaan maar onder één of andere vorm continuering zou kennen. Een telefonische bevraging bij een aantal projecten eind 2001 spreekt dit enigszins tegen. Vooral de moeilijkheden bij de saldering van de projecten waarbij projecten minder deelnemers en kosten konden inbrengen dan er effectief waren heeft voor financiële moeilijkheden gezorgd en een opschorting van de projecten. Op deze problematiek wordt later in dit verslag nog ingegaan.

Het sociaal restaurant en het test- en reparatieatelier werken verder als sociale werkplaats en hebben een decretale basis.

6.3 KWANTITATIEVE BESPREKING VAN DE MAATREGEL EN DE PROJECTEN

6.3.1 KENMERKEN VAN DE DEELNEMERS

De nu volgende gegevens zijn afkomstig uit de eindverslagen zoals geregistreerd door de projecten zelf. De cijfers van de werkzoekendenpopulatie in Antwerpen en het URBAN gebied zijn afkomstig van de VDAB en bewerkt door de databank sociale planning 2001 van SOMA.

6.3.1.1 Aantal deelnemers aan de opleiding naar geslacht

TABEL 26: DEELNEMERS NAAR GESLACHT

Mannen	Vrouwen	Totaal
206	167	373

Meer dan de helft van de deelnemers, 55%, zijn mannen. In de renovatie- en technische projecten Longueville, ecohuis, reparatieatelier en renovatietechnieken zijn enkel mannelijke deelnemers. De vertegenwoordiging van vrouwen in de projecten is te danken aan de twee projecten van Atec ATeL, die 92% van alle vrouwelijke deelnemers opleidden. In het sociaal restaurant is de geslachtsverdeling ongeveer 2/3 mannen en 1/3 vrouwen.

In het URBAN1 gebied is de geslachtsverdeling van de niet werkende werkzoekenden (Nwwz) 62% mannen en 38% vrouwen. Globaal gezien wijkt de groep deelnemers van de URBAN projecten hier van af. De URBAN projecten komen wel overeen met de verdeling binnen de stad Antwerpen, waar 52% van de Nwwz mannelijk is. Hou er wel rekening mee, en dat geldt voor alle verwijzingen naar de gegevens van de databank, dat deze betrekking hebben op begin 2001, waar de deelnemersgegevens van 2000, 1999 en soms zelfs 1998 dateren.

6.3.1.2 Aantal deelnemers naar leeftijd

TABEL 27: DEELNEMERS NAAR LEEFTIJD

- 25 jarigen	25-46 jarigen	+46 jarigen	Totaal
94	259	20	373

Eén op vier deelnemers is jonger dan 25 jaar. Gezien de aard van de opleidingen en de voorwaarden voor werkervaringscontracten is dat geen slechte vertegenwoordiging. Ecohuis en Longueville zijn de twee projecten met verhoudingsgewijze de meeste jonge deelnemers. Hulparbeider renovatietechnieken wat naar inhoud en statuut van het traject vergelijkbaar is met beide voorgaande projecten heeft veel minder jongeren. Op basis van dit beperkt aantal vaststellingen lijkt het erop dat niet de inhoud van een traject meest bepalend is voor de instroom maar eerder de toeleidingskanalen/organisaties die verantwoordelijk zijn voor de selectie.

TABEL 28: DE LEEFTIJDVERDELING VAN DE NWWZ IN HET URBAN GEBIED IS DE VOLGENDE:

15-24	25-39	40-64	totaal
1.373 22%	3.110 50%	1.710 28%	6.193

VDAB bewerkt door databank sociale planning 2001

Het % jongeren van de Nwwz in het URBAN1 gebied komt overeen met dat van de Nwwz in de stad Antwerpen en is ook terug te vinden bij de URBAN1 deelnemers.

6.3.1.3 Aantal deelnemers naar opleidingsniveau

TABEL 29: DEELNEMERS NAAR OPLEIDINGSNIVEAU

Opleidingsniveau*	
LO	25
LSO	32
BSO	44
TSO	11
ASO	204
HOKT	1
UN+HOLT	
Totaal	317

*ontbrekende gegevens: volledig (42) voor sociaal restaurant, 2 voor bediendeproject, 11 voor hulparbeider renovatietechnieken, 1 onbekend voor Longueville

Het groot aandeel deelnemers met ASO is afkomstig van de bediendeopleiding. Zij registreren 200 deelnemers met een diploma ASO. Een poging om deze cijfers te verifiëren was niet mogelijk daar de verantwoordelijke die de gegevens bezorgde niet meer in dienst is. De overige niet-laaggeschoolde personen (4 ASO en 1HOKT) zijn deelnemers van Longueville. Dit is te verklaren vanuit het feit dat deelnemers tewerkgesteld in art60§7 om diverse redenen door het OCMW geholpen worden, het scholingsniveau is hier van ondergeschikt belang. De gegevens van het bediendeproject buiten beschouwing gelaten, is de doelgroep van laaggeschoolden bereikt. Te vermelden is het project telemarketing dat op 55 deelnemers 6 LO, 24 LSO, 20 BSO en 5 TSO telt, en door die keuze van doelgroep vernieuwend is binnen de sector telemarketing.

Door de onvolledigheid van de geregistreerde gegevens en het groot aandeel ASO afkomstig van het bediendeproject is het niet relevant om deze gegevens te vergelijken met die van de populatie Nwwz in het URBAN1 gebied en in de stad Antwerpen. Bijkomende moeilijkheid in het URBAN gebied is de grote aanwezigheid van de Nwwz met een buitenlands diploma (43% versus 26% in de stad Antwerpen) Dit groot aandeel buitenlandse diploma's is niet terug te vinden in de registratie van de URBAN projecten maar dit verklaart *misschien* (ten dele) de onvolledigheid van de gegevens.

6.3.1.4 Nationaliteitsgegevens

De nationaliteitsgegevens zijn niet geregistreerd in de eindverslagen van de URBAN1 projecten. Het is ook de vraag of deze gegevens zinvol zijn in het kader van etniciteit

versus nationaliteit. Als we echter zien dat in de cijfers van de VDAB slechts 46% van de Nwwz uit het URBAN gebied de Belgische nationaliteit heeft, was het beter geweest dit wel te doen.

6.3.1.5 Aantal deelnemers woonachtig in het URBAN gebied

TABEL 30: DEELNEMERS NAAR WOONPLAATS

	Woont in URBAN gebied	Woont in de stad Antwerpen, buiten URBAN gebied	Woont niet in de stad Antwerpen
Mannen	108	80	24
Vrouwen	65	58	38
Totaal	173	138	62

Niet de helft (46%) van de deelnemers woont in het URBAN gebied. Geen enkel project is er in geslaagd al zijn deelnemers in het URBAN gebied te rekruteren. Hier moet geconcludeerd worden dat de gebiedsdefiniëring voor de maatregel opleiding en training te klein is. Het beperken van de doelgroep tot het URBAN gebied is niet haalbaar voor de projecten. Opleidingstrajecten met een zekere uitstraling en substantieel aantal deelnemers hebben in het URBAN1 gebied maar kans, als zij zich voor de doelgroep op Antwerpen kunnen richten.

6.3.1.6 Aantal deelnemers met een sociale tewerkstelling binnen het eigen opleidingstraject

TABEL 31: DEELNEMERS MET SOCIALE TEWERKSTELLING

Aantal	Voltijds sociale tewerkstelling	Deeltijds sociale tewerkstelling
Mannen arbeiders bedienden	48	48
Vrouwen arbeiders bedienden	10	40
Totaal	58	88

Op de helft van de deelnemers van het ecohuis na, (8 van de 15), zijn alle WEP+ contracten deeltijds. De voltijdse tewerkstelling is naast de 7 WEP+ ers van het ecohuis te vinden in Longueville (art 60§7) en de sociale werkplaats sociaal restaurant.

De minderheid van de deelnemers (146, 39%) is opgeleid via werkervaring/sociale tewerkstelling maar dit vertegenwoordigt wel het grootste aantal projecten. De deelnemers van zuivere opleidingstrajecten zijn uitsluitend terug te vinden in de Atec ATeL projecten, waarbij het bediendeproject veruit het grootste deel uitmaakt.

6.3.2 RESULTATEN

6.3.2.1 Aantal deelnemers doorgestroomd naar een tewerkstelling buiten het eigen project

TABEL 32: DOORSTROMINGSRESULTATEN

		Externe sociale tewerkstelling	Externe reguliere tewerkstelling	totaal
Mannen	arbeiders	15	27	42
	bedienden		45	45
Vrouwen	arbeiders	1	5	3
	bedienden	9	48	91
Totaal		25	156	181

Op het ogenblik van registratie zijn er nog 80 deelnemers in opleiding in het bediende project en 6 in het ecohuis. De gegevens slaan bijgevolg op 287 deelnemers die de opleiding startten, beëindigden en doorstroomden.

Dit geeft een globaal doorstromingsresultaat van 63% waarvan de meerderheid (86%) naar het NEC. Dit is een goed resultaat waarbij we opmerken dat nominatief het bediende project een groot aantal deelnemers vertegenwoordigt die volgens onze gegevens relatief iets hoger geschoold (A2) zijn dan doorsnee risicowerkzoekenden. Om die reden maakten wij een berekening van de zes andere projecten zonder de bediende opleiding en komen dan tot een doorstroming van 51%.

Hieronder volgt een overzicht met de doorstromingscijfers per project.

TABEL 33: DOORSTROMINGSRESULTATEN PER PROJECT

	Aantal doorgestroomde deelnemers	Totaal aantal deelnemers traject beëindigd bij registratie	% doorstroming tewerkstelling buiten eigen project
Telemarketing	40	55	73%
Office medewerker IT support (bediende project)	96	122	79%
Ecohuis	3	9	33%
Hulparbeider renovatietechnieken	15	30	50%
Longueville	7	18	39%
Sociaal restaurant	15	42	36%
Test- reparatieatelier	5	11	45%

6.3.2.2 Tewerkstelling van omkaderingspersoneel

De deelnemers in de diverse opleidingen worden begeleid door omkaderingspersoneel. De hieronder vermelde bedragen 'personeelskost' zijn overgenomen van de projectfiches van SOMA. Dit zijn de bedragen die de projecten aanvragen bij aanvang. Het betreft dus geschatte kosten. Op basis van deze gegevens bedraagt de gemiddelde personeelskost per deelnemer in een URBAN project 147.889 BEF of 3.666 EURO. Het project met de meeste deelnemers en de laagste personeelskost is het bediendeproject, wat door het grote aantal deelnemers het lage gemiddelde bepaalt.

TABEL 34: KOST OMKADERINGSPERSONEEL

	Personeels- kost (bef)	In EURO	Deelnemers in traject	Personeels- kost/deelneme r (bef)	In EURO
Telemarketing	8.508.970	210.931,86	55	154.708	3.835,11
Office medewerker IT support (bediendeproject)	20.226.446	501.400,50	202	100.131	2.482,18
Ecohuis	3.540.213	87.759,59	15	236.014	5.850,63
Hulparbeider renovatietechnieken	7.339.597	181.943,86	30	244.653	6.064,79
Longueville	Onbekend				
Sociaal restaurant	9.915.350	245.795,11	42	236.080	5.852,27
Test- reparatieatelier	2.970.193	73.629,16	11	270.017	6.693,55

6.3.2.3 Subsidies per deelnemer

In volgende paragraaf berekenen we het subsidiebedrag per deelnemer. Het is niet mogelijk om de berekening te doen op basis van de bedragen die effectief zijn uitgekeerd daar wij niet weten hoeveel deelnemers, die aanvaard zijn door ESF, hier tegenoverstaan. Op basis van specifieke criteria zoals de woon/werk regel zijn veel deelnemers uitgesloten van subsidie. Dit wordt duidelijk als we in een volgende onderdeel de uitbetaalde bedragen bekijken. Voor de berekening van de subsidiekost per deelnemer houden wij rekening met alle deelnemers die een traject doorlopen hebben en koppelen dit aan de subsidiebedragen die gereserveerd waren. Dit houdt in de saldi van ESF en van de Vlaamse gemeenschap en het bedrag aan bijstand dat uitgekeerd is. De reservering gebeurde aan de hand van de ingediende facturen. Op basis van de gegevens die wij kregen over die gereserveerde bedragen konden wij geen onderscheid maken in personeels- en andere kosten. Ook is er in deze berekening is geen rekening gehouden met eventuele andere inkomsten als eigen

inkomsten, middelen van WEP-plus, RVA of andere instanties, daar wij niet over actuele totaaloverzichten beschikken.

TABEL 35: BIJSTAND PER DEELNEMER

	Totale bijstand (ESF + VL. –incl. saldi)	Deelnemers	Bijstand per deelnemer in Bef	In EURO
Telemarketing	6.022.636	55	109.502	2.714,48
Office medewerker IT support (bediende project)	10.030.023	202*	49.654	1.230,89
Ecohuis	2.099.999	15**	139.999	3.470,48
Hulparbeider Renovatietechnieken	7.138.769	30	237.959	5.898,85
Longueville	2.917.958	18	162.109	4.018,58
Sociaal restaurant	8.627.589	42	205.419	5.092,20
Test- reparatieatelier	3.765.632	11	342.330	8.486,14

* waarvan nog 80 in opleiding op moment registratie

** waarvan nog 8 in opleiding op moment registratie

Wat hier opvalt is de variatie, ook binnen sterk gelijkaardige opleidingstrajecten als ecohuis, hulparbeider renovatietechnieken en Longueville.

We vergelijken deze bedragen met de gegevens uit 'Proeve tot economische situering van de sociale economie in de provincie Antwerpen - januari 2000' van GOM Antwerpen¹². In deze proeve zijn de gegevens van 17 werkervaringsprojecten en 23 sociale werkplaatsen van de provincie Antwerpen opgenomen, situatie 2000. Voor sociale werkplaatsen komen zij tot een gemiddelde subsidie per werknemer van 445 662 Bef en voor werkervaringsprojecten bedraagt dit gemiddelde 469 757 Bef. Hiermee vergeleken scoren de URBAN projecten laag. Er moet wel vermeld worden dat in de proeve het totaal bedrag aan subsidies in rekening gebracht wordt, dus o.a. ook de premies WEP + en gesco.

Bij de projectfiches van SOMA is een financieel overzicht met alle (subsidie)bedragen opgenomen maar deze gegevens zijn niet geactualiseerd en onbetrouwbaar. Het verdient aanbeveling om in de toekomst een duidelijk financieel rapportage-instrument te ontwerpen en minstens jaarlijks financiële verslagen op te vragen. Niet alleen voor de subsidie verlenende instanties maar ook voor de projecten zelf geeft dit een mogelijkheid tot inzicht in de kosten en baten van hun initiatief in vergelijking met andere.

¹² <http://www.gomantwerpen.be>

6.4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.4.1 CONCLUSIES

Kwalitatieve evaluatiecriteria

- Alle projecten zijn ingeschakeld in een volledige trajectbegeleiding. De ervaring leert dat een effectieve doorstroming naar de reguliere arbeidsmarkt niet altijd haalbaar is. Daarenboven is de doelgroep van moeilijk bemiddelbare werklozen niet gemotiveerd tot het volgen van een opleiding zonder onmiddellijke tewerkstelling. Dit verklaart dat er binnen de opleidingsprojecten gebruik gemaakt is van voortrajecten en werkervaringsprojecten (WEP +) en dat twee projecten zich omschakelden tot sociale werkplaats.
- De projecten beantwoorden aan een vraag op de arbeidsmarkt. Het domein van de sociale economie, waar o.a. de werkervaring en sociale werkplaats toe behoren, wordt ook als arbeidsmarkt beschouwd. De twee projecten van Atec ATeL richten zich op nieuwe behoeften op de arbeidsmarkt (sector telemarketing en IT) en door het tekort aan arbeiders in de bouwsector zijn ook de verschillende renovatieprojecten arbeidsmarktgericht.
- Een belangrijk deel van de projecten speelt in op nieuwe ontwikkelingen. Naast de reeds vermelde projecten gericht op nieuwe sectoren zijn ook de projecten ecohuis en test- en reparatieatelier voorbeelden van nieuwe activiteiten. Ecohuis op het vlak van ecologisch en duurzaam bouwen en test- en reparatieatelier in de recyclagesector.
- De projecten vervullen een voorbeeldfunctie daar zij met een doelgroep werken die als moeilijk of niet bemiddelbaar beschouwd wordt en binnen de VDAB opleidingen geen of weinig kans maakt.
- De participatie van de doelgroep is gerealiseerd in de persoonlijke trajectbegeleiding. Participatie van bewoners en omwonenden is enkel een doelstelling in de projecten met een inherente publieksfunctie zoals het sociaal restaurant.
- Alle projecten zijn opgezet vanuit een partnerschap. De bedrijven en werkgevers zijn weinig of niet aanwezig in deze samenwerkingsverbanden. Alle Urban projecten zijn complementair met de strategische doelstelling 3 van het Sociaal Impulsfonds in Antwerpen: 'de positie van de risicowerkloze op de arbeidsmarkt binnen zijn/haar mogelijkheden optimaliseren'.

- Binnen URBAN Antwerpen is gekozen voor de integratie van EFRO en ESF. De integrale en globale doelstelling is vooral vertaald op het vlak van de individuele trajectbegeleiding. Over het algemeen vinden we weinig of geen structurele samenwerkingsverbanden met andere beleidsdomeinen. Toch steunt het resultaat van opleiding in functie van tewerkstelling op andere beleidsdomeinen zoals economie, mobiliteit, welzijn (kinderopvang) en ruimtelijke ordening en heeft een geslaagd tewerkstellingsbeleid op zijn beurt effecten op deze andere domeinen.
- De knelpunten die de projecten zelf aanhalen situeren zich op drie vlakken:
  1. het zwak profiel en sociale problematiek van de doelgroep
  2. de gebiedsdefiniëring is te klein om als afzetgebied te fungeren
  3. moeilijke en omslachtige procedures en statuten

kwantitatieve analyse en resultaten

- In de projecten zijn in totaal 373 deelnemers geregistreerd. De vertegenwoordiging van vrouwen in de projecten is goed, en ligt hoger dan hun aanwezigheid in de Nwwz populatie van het gebied. Toch is er sterke horizontale gender segregatie, met renovatieprojecten waarin enkel mannen zijn en veel vrouwen in de bediendeopleiding.
- In verschillende projecten was het niet mogelijk de registratiegegevens te verifiëren daar de verantwoordelijken niet meer in dienst zijn. Dit is het probleem van betrouwbaarheid van de gegevens in een ex-post evaluatie.
- Niet de helft (46%) van de deelnemers woont in het URBAN gebied. Geen enkel project is er in geslaagd al zijn deelnemers in het URBAN gebied te rekruteren. Hier moet geconcludeerd worden dat de gebiedsdefiniëring voor de maatregel opleiding en training te klein is.
- De resultaten naar doorstroming kennen een grote variatie. De opleidingen van Atec ATeL, zowel de opleiding tot marketeer als de bediendeopleiding, kennen een doorstroming van 70-80%, wat hoog is. Aan de onderkant vinden we drie projecten (ecohuis, longueville en sociaal restaurant) met een % tussen 30 en 40. Deze variatie is deels te verklaren door de finaliteit van de projecten maar vooral door de kenmerken van de doelgroep waar men mee werkt.
- De kost van het omkaderingspersoneel per deelnemer is bij de zuivere opleidingstrajecten beduidend lager dan bij de werkervaringsprojecten en sociale werkplaats. Ook dit is te verklaren door een 'moeilijkere' doelgroep. De berekening gebeurde op basis van gegevens van de projectfiches bij indiening, het betreft een geschatte kost.

- De financiële bijstand per deelnemer is berekend aan de hand van ingediende kosten en benadert dicht bij de realiteit. Bij de ingediende kosten konden wij geen onderscheid maken in personeels- en werkingskosten, omdat deze gegevens niet beschikbaar waren. Ook hier stellen we grote variatie vast. Enerzijds tussen de zuivere opleidingstrajecten en de andere, waarbij de eerste minder subsidie per deelnemer vragen. Anderzijds tussen de diverse andere projecten onderling. Dit is voor een deel te verklaren in de mate waarin een project alle fasen van een traject met de eigen coördinatoren uitvoert of dit uitbesteedt aan andere partners. Het is echter niet mogelijk eenduidige conclusies te trekken, daar er enkel rekening gehouden is met de aangevraagde bijstand ESF en cofinanciering, maar mogelijke andere toelagen en premies niet in rekening gebracht zijn.
- Als we kijken wat de projecten effectief kregen op basis van hun aanvragen, wordt het problematisch. Slechts 62% van de gevraagde subsidies zijn uitbetaald. Vooral het bediendeproject en Longueville zijn hier meest gedupeerd. Bij het bediendeproject is dit te wijten aan de woon/werk-regel van ESF. Volgens hen is deze voorwaarde niet correct gecommuniceerd naar de projecten. Door de strikte toepassing van deze regel is het opleidingsproject met de meeste deelnemers uiteindelijk zwaar gestraft.

6.4.2 AANBEVELINGEN

Planningsniveau

- Het verdient aanbeveling om bij de maatregel training en opleiding niet enkel de invalshoek tewerkstelling te nemen maar van bij aanvang ook andere beleidsdomeinen te betrekken. Training en opleiding als hefboom naar duurzame tewerkstelling steunt op andere beleidsdomeinen als economie, mobiliteit, welzijn en ruimtelijke ordening en heeft op zijn beurt effecten op deze andere domeinen.
- De uitgangspunten ‘deel van een samenwerkingsverband’ en ‘arbeidsmarktgericht’ moeten de arbeidsmarkt en sociale partners insluiten.
- Additionaliteit en complementariteit van diverse publieke middelen zoals ESF, WEP+ en gesco’s moet geëxpliciteerd worden. Nu worden zij naast elkaar ingezet zonder globaal overzicht noch kosten baten analyse.
- Hiermee verband houdend is het nodig dat de domeinen opleiding en (althans een deel van) sociale economie zich ten opzichte van elkaar profileren.

Managementniveau

- Er is behoefte aan een duidelijk financieel en inhoudelijk rapportage-instrument en monitoringsysteem. Het verdient aanbeveling in de toekomst zeker financieel de projecten veel systematischer te volgen. Op basis hiervan wordt het mogelijk kengetallen en ratio’s uit te werken die onderlinge vergelijkbaarheid en evaluatie toelaten.
- Communicatie is een prioriteit. De informatieverstrekking rond de richtlijnen en voorwaarden moet eenduidig en formeel zijn. In haar communicatie zowel naar de subsidiërende overheden als naar de projecten moet het programmasecretariaat zich baseren op een systeem van kennismanagement zodat persoonsgebonden kennis ontsloten wordt.
- Gezien de korte doorlooptijd van het programma en in het bijzonder van het luik ESF, is tijdig starten met identificeren van mogelijke projecten en voorwaarden cruciaal.

Projectniveau

- Gender blijft een aandachtspunt. Projecten vooraf toetsen op gendereffecten is een middel om ook horizontale segregatie zoveel mogelijk te vermijden door genderspecifieke belemmeringen op te sporen en er oplossingen voor te zoeken.

- De methodiek van integrale trajectbegeleiding is een proces dat aan de hand van de opgedane ervaring verder verfijnd kan worden om steeds beter aan te sluiten bij de mogelijkheden en behoeften van doelgroep en arbeidsmarkt.
- Projecten moeten meer en systematischer registreren maar zoals gesteld moeten hiervoor de nodige instrumenten aangereikt worden.

ESF programmaniveau

De gebiedsdefiniëring van URBAN is te klein, zowel naar rekrutering als naar afzetgebied voor tewerkstelling. Indien men zich niet wil beperken tot zeer kleinschalige projecten maar een uitstraling wil bereiken is het noodzakelijk om de gebiedsdefiniëring en de woon/werk regel uit te breiden tot de stad Antwerpen.

HOOFDSTUK 7: CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

7.1 CONCLUSIES

7.1.1 PROGRAMMANIVEAU

Het URBAN management formuleerde duidelijke en vernieuwende uitgangspunten bij de start van het programma. Hierdoor kwam, in de loop van het programma, een stadsherwaarderingsbeleid tot stand gebaseerd op een integrale visie.

De vier maatregelen en de gekozen prioriteiten zijn consistent met de sociaal economische problematiek en met een integrale en inclusieve benadering.

De afbakening van de prioritaire zones én het ontwikkelen van een globale visie voor de gebiedsgerichte werking was een proces dat tot stand kwam in de loop van het programma. Uit het programmasecretariaat groeide de 'Planningscel', met als specifieke opdracht ruimtelijke planning.

De visie werd ruim gedragen door alle betrokkenen bij het programma en bij het ruimer impulsbeleid van de stad. Het reguliere stedelijk beleid en het OCMW waren (te) weinig betrokken bij de visieontwikkeling. Wat betreft privé partners was er een sterke verbondenheid met een beperkt aantal organisaties waarvan NOA en de BOM de belangrijkste zijn.

De planning gebeurde van bovenaf. Er was geen participatie van bewoners in de opmaak van de plannen en de vormgeving van projecten. Bij de grote infrastructuurwerken (Offerandestraat, Permeke, de Conickplein) werden informatievergaderingen georganiseerd maar er was gebrek aan methodiek om een efficiënt inspraakmodel te realiseren.

De organisatie en het beheer van het programma verliepen correct. Zowel het Comité van Toezicht, het Managementcomité als het Programmasecretariaat en de Dienst Europa van de stad hadden een complementaire rol in de opvolging, het beheer en toezicht op het programma. Wat ontbrak was een monitoring systeem om de lopende projecten, zowel inhoudelijk als financieel, op te volgen. Er werden jaarlijks verslagen opgevraagd maar het

was moeilijk om (sommige) promotoren te motiveren hier aan mee te werken. Daarenboven was de kwaliteit van de verslagen en de correctheid van de gegevens niet altijd betrouwbaar.

De eerste jaren kende het programma een ernstige vertraging waardoor de uitvoeringsperiode erg kort was. Door de strikte opvolging leverde dit geen probleem op naar benutting van de middelen.

Er was bij ESF een probleem met de realisatiegraad en slechts 62% van de financiële middelen werden benut maar dit was niet te wijten aan de korte doorlooptijd. Het probleem was de voorwaarde 'deelnemers wonen en/of werken in het gebied' waar enkele van de grootste projecten niet aan konden beantwoorden. Conclusie is dat de gebiedsdefiniëring van URBAN voor ESF te klein was.

Er werden voldoende middelen ingezet voor promotionele activiteiten om de acties positief onder de aandacht te brengen.

Uit het omgevingsperspectief blijkt dat de sociaal economische problematiek in het gebied niet verdwenen is. Vergeleken met de rest van Antwerpen zijn er in het URBAN gebied meer mensen werkzoekend en/of afhankelijk van een uitkering. Opvallend blijft het grote aandeel vreemdelingen.

Uiteindelijk is de financiële inbreng van de stad in het EFRO budget veel groter geworden dan oorspronkelijk gepland. Deze additionaliteit van middelen verkleint de zichtbaarheid van de Europese steun maar vergroot de impact van de acties.

7.1.2 MAATREGELEN EN PROJECTEN

Doordat alle reservemiddelen aan de maatregel economische ondersteuning toegewezen werden, ontving deze maatregel de meeste Europese steun. In samenhang met een totaalvisie op het gebied en de investeringen op het vlak van infrastructuur werden er een aantal projecten gerealiseerd die aantrekkelijk zijn voor privé partners. Dankzij projecten als winkelstraatmanagement en de wijkkrant werden krachten gebundeld en vonden partners elkaar. Hierdoor werden uitdagingen als het ecohuis, het ARCC en het Designcenter/de

Winkelhaak mogelijk. Deze laatste projecten hebben potentieel om het imago van de buurt te verbeteren en een bovenlokale uitstraling te bekomen.

Van alle maatregelen zijn verbeteringen van de infrastructuur meest bepalend voor de uiterlijke aantrekkingskracht van de omgeving. Dankzij de afbakening van prioritaire zones en de inbreng van substantieel bijkomende middelen is Antwerpen er in geslaagd om zichtbare verbeteringen te realiseren. Bewijs hiervan is dat de stad in 2002 voor haar aanpak de prijs 'thuis in de stad' kreeg.

In de prioritaire zones was er een combinatie van ingrepen op het vlak van infrastructuur en economie. Dit versterkt de wederzijdse impact van de maatregelen.

Voor stadsvernieuwing is de woonfunctie van cruciaal belang. Binnen URBAN is de maatregel 'wonen' niet aanvaard zodat er op dit vlak geen impulsen mogelijk waren.

Onder de maatregel netwerkvorming gingen de meeste middelen naar het project 'netwerkvorming', dat een integrale aanpak beoogde. Dit werd niet gerealiseerd. In de praktijk stonden de deelprojecten los van elkaar en leverde de overkoepeling geen meerwaarde op. Positief is dat het project een samenwerking initieerde van stedelijke en private organisaties. Ook was het een proeftuin om methodieken uit de samenlevingsopbouw te integreren in de stedelijke werking.

Op het vlak van training en opleiding werd de gebiedsdefiniëring als te klein ervaren, zowel naar rekrutering als naar afzetgebied voor tewerkstelling. Ook is 17% Europese middelen (ESF) beperkt als stimulator van vernieuwende projecten. Toch zijn er enkele projecten die inspelen op nieuwe ontwikkelingen en knelpuntberoepen. In de projecten werd een doelgroep bereikt die als moeilijk of niet bemiddelbaar beschouwd wordt binnen de VDAB opleidingen. Alle opleidingsprojecten waren ingeschakeld in een volledige trajectbegeleiding maar doorstroming naar de reguliere arbeidsmarkt was niet altijd haalbaar. Om die reden werd gebruik gemaakt van voortrajecten en werkervaringsprojecten (WEP+) en schakelden twee projecten zich om tot sociale werkplaats.

De kwantitatieve analyse van de registratiegegevens wijst op grote variatie van de doorstromingsresultaten. Deze is deels te verklaren door de finaliteit van de projecten maar vooral door de kenmerken van de doelgroep waarmee men werkte. Verder tonen de deelnemersgegevens een goede vertegenwoordiging van vrouwen in de projecten. Er is wel

een sterke horizontale gender segregatie met renovatieprojecten waarin enkel mannen zijn en veel vrouwen in de bediendeopleiding.

7.2 AANBEVELINGEN

Het betreft hier een eindevaluatie. Bijgevolg zijn de aanbevelingen niet meer van toepassing op de uitvoering van het voorbije programma. We formuleren enkele algemene aanbevelingen die betrekking hebben op het in stand houden of vergroten van de effecten van het programma. In de voorbije URBAN periode werd veel ervaring opgedaan. Het is belangrijk om een aantal lessen die hieruit getrokken werden te expliciteren, zodat dit leerproces niet verloren gaat.

URBAN startte een proces dat na vijf jaren niet beëindigd is. Grootstedenbeleid is een beleid van lange termijn, waarin URBAN de kans bood om op korte tijd een duidelijk positief signaal te geven. Het is noodzakelijk om met alle mogelijke middelen te blijven investeren en ook verdere ondersteuning te bieden.

Het URBAN management hechtte terecht veel belang aan inbedding van het programma in het reguliere beleid en de stedelijke administratie. Dit is een opdracht die verder moet waargemaakt worden en zich niet mag beperken tot afgezonderde groepen. Daarbij is stadsontwikkeling een gemeenschappelijke materie waarbij niet in afzonderlijke 'departementen' kan gedacht worden. Het is een geïntegreerde opdracht waarbij zowel ruimtelijke ordening, milieu, jeugd en cultuur, economie en welzijn naast anderen aan bod komen.

De participatie van bewoners is belangrijk. Burgerbetrokkenheid komt maar tot stand als er ruimte geboden wordt voor medeverantwoordelijkheid van burgers voor de inrichting van hun eigen woon- en leefmilieu in de stad en in de wijk. Er moet werk gemaakt worden van interactieve vormen van beleidsvoering waarbij burgers en organisaties meer verantwoordelijk worden voor het beheer en de ontwikkeling van de projecten in hun buurt. Projecten en experimenten om de betrokkenheid van de bewoners bij de plannen en de projecten te verhogen zou integraal deel moeten uitmaken van alle planningsactiviteiten voor een buurt.